

**R. Patris, Francisci Svarez, E Societate Iesv,
Metaphysicarvm Disputationvm, In Qvibvs Et Vniversa
Natvralis Theologia Ordinate Traditvr, Et Qvæstiones Ad
omnes duodecim Aristotelis Libros ...**

Suárez, Francisco

Mogvntiæ ; [Coloniæ Agrippinæ], 1630

Disp. II. De ratione essentiali seu conceptu entis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94135](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94135)

tur, nisi ex vi appetitus voluptatis, vel lucris: & sic de aliis, non autem ex vi appetitus scientiæ: ut sic, cum sint veræ, & in suo genere perfectæ scientiæ. Quod etiam experientia docet: multi enim in harum scientiarum exercitio recreantur, non propter vsum, vel utilitatem, sed solum ut scient. Regulariter autem solum propter utilitatem aliquam humanam quærentur: quia hoc est magis conforme institutioni & fini talium artium: & quia sensibilia commoda vel necessitates aut voluptates frequentius plus movent: & quia si scientia propter solum veritatem quærenda esset, in aliis scientiis nobilioribus, quæreretur, præsertim cum non possit homo omnibus simul vacare. Si igitur prædictæ scientiæ appetibiles quidem sunt, multo tamen magis speculatiuæ, si appetitus hominis, ut homo est, spectetur, & aliis humanis commodis, aut necessitatibus non impediatur.

Totius questionis resolutio.

Ultimo cõcluditur ex dictis omnibus assertio intentæ, Metaphysicæ esse maximè appetibilem ab homine ut homo est, tam appetitu naturali, quam rationabili optime ordinato. Probat ut tacite ab Aristotele in fine eiusdem capituli: quia inter omnes speculativas scientias, hæc maximè nomen sapientiæ meretur: cum versetur circa primas causas, omniumque principia, quod à nobis superiori sectione satis declaratum est: si ergo scientiæ speculatiuæ inter omnes maximè appetuntur, inter quas hæc est suprema: erit utique ex se maximè appetibilis. Tandem maximus hominis appetitus est ad suam naturalem felicitatem: hæc autem per hanc scientiam comparatur, vel potius in ipsius perfectæ assecutione consistit. Nam ut traditur lib. 10. Ethicor. hæc felicitas in contemplatione Dei & substantiarum separatarum posita est: hæc autem contemplatio proprius actus est, & præcipuus finis huius scientiæ: ergo & felicitas naturalis in actu huius scientiæ consistit: est ergo hic appetitus maximè consentaneus, tam nature, quam rectæ rationi. Superest ergo ut omni diligentia & studio hanc perfectissimam scientiam inuestigamus.

DISPUTATIO II.

De ratione essentiali seu conceptu entis.

Is suppositis, quæ de obiecto seu subiecto huius scientiæ tradidimus, necessarium in primis est, eius propriam, & adequatam rationem, ac deinde proprietates eius, & causas exponere, & hæc erit prior principalis pars huius operis. In posteriori præcipuam eius partitionem proponemus, atque ita res omnes, quæ sub ente continentur, & illius rationem includunt, ut sub obiectiva ratione huius scientiæ cadunt, & à materia in suo esse abstrahunt, quantum ratione naturali attingi possunt, inuestigabimus, & explanabimus. Ut enim maiori compendio ac brevitate utamur, & conveniente methodo universa tractemus, à textus Aristotelici proluxa explicatione abstinendum duximus, resque ipsas, in quibus hæc sapientia versatur, eo doctrinæ ordine ac dicendi ratione, quæ ipsis magis consentanea sit, contemplari. Nam, quod spectat ad Philosophi textum in his Metaphysicæ libris, nonnullæ partes eius parum habent utilitatis, vel quod varias questionibus ac dubitationibus proponat, easque insolutas relinquat, ut in toto tertio libro, vel quod in antiquorum placitis referendis, & refutandis immoretur: ut ex primo fere libro, & ex magna parte aliorum constare facile potest: vel denique quod eadem, quæ in prioribus libris dicta fuerant, vel re-

Franc. Suar. Metaph. Tom. I.

petat, vel in summam redigat, ut patet ex libro undecimo, & aliis. Quæ vero utilia sunt, scituque digna, & necessaria, insudarunt satis in eis explicandis, prout in litera Aristotelis continentur, varii expostitores Græci, Arabes, & Latini, ex quibus nos præcipue utemur Alexand. Aphrodisæi, Auerrois, & maximè omnium Divi Thomæ expositione. Rerum verò ipsarum examinationem in sequentibus disputationibus trademus, simulque curabimus Aristot. mentem ac sensum, & singula testimonia, in quibus fere quæstiones omnes fundari solent, accuratius declarare. Ut verò Aristotelis studiosis omni ex parte satisfaciamus, in fine huius operis indicem quæstionum omnium, quæ circa textum Aristotelis, & servato eius ordine tractari solent, vel nobis occurrerunt, posuimus, & loca, in quibus nos eos disputamus, designavimus. Quod si fortasse sententiæ aliquæ Aristot. quarum cognitio ad alias scientias utilis est, in his libris occurrant, quæ in nostris disputationibus, servato doctrinæ ordine, quem instituvimus, tractari non possunt, in eodem indice breves circa textum Aristot. annotationes tradimus, in quibus, quidquid in disputationibus tactum non est, & aliquid difficultatis, vel utilitatis habet, declaramus. In præsentem ergo disputationem explicanda nobis est quæstio, quid sit ens in quantum ens: nam, quod ens sit, ita per se notum est, ut nulla declaratione indigeat. Post quæstionem autem, an sit, quæstio quid res sit, est prima omnium, quam in initio cuiuscunque scientiæ de subiecto eius præsupponi, aut declarare, necesse est. Hæc autem scientia, cum sit omnium naturalium prima atque suprema, non potest ab alia sumere, vel probatam, vel declaratam subiecti sui rationem, & quidditatem: & ideo ipsam statim in initio tradere, & declarare oportet.

SECTIO I.

Utrum ens in quantum ens, habeat in mente nostra unum conceptum formalem omnibus entibus communem.

Upponenda in primis est vulgaris distinctio conceptus formalis, & obiectivi: conceptus formalis dicitur actus ipse, seu (quod idem est) verbum, quo intellectus rem aliquam seu communem rationem concipit, qui dicitur conceptus, quia est veluti proles mentis, formalis autem appellatur, vel quia est ultima forma mentis, vel quia formaliter representat menti rem cognitam: vel quia reuera est intrinsecus & formalis terminus conceptionis mentalis, in quo differt à conceptu obiectivo, ut ita dicam. Conceptus obiectivus dicitur res illa, vel illa, quæ proprie & immediatè per conceptum formalem cognoscitur seu representatur, ut verbi gratia, cum hominem concipimus, ille actus, quem in mente efficitur ad concipiendum hominem, vocatur conceptus formalis, homo autem cognitus, & representatus illo actu dicitur conceptus obiectivus: conceptus quidem per denominationem extrinsecam à conceptu formali, per quem obiectum eius concipi dicitur, & ideo rectè dicitur obiectivus: quia non est conceptus, ut forma intrinsece terminans conceptionem, sed ut obiectum & materia circa quam versatur formalis conceptio, & ad quam mentis acies directe tendit, propter quod ab aliquibus ex Auerroë intentio intellectus appellatur: ab aliis dicitur ratio obiectiva. Unde colligitur differentia inter conceptum formalem, & obiectivum, quod formalis semper est vera ac positiua res & in creaturis qualitas menti inherens, obiectivus vero non semper est vera res po-

I.
Conceptus
formalis, &
obiectivus
quid sint, &
in quo differant.

Ordo ratio
que doctrina
in hoc opere
servanda.

D 3 titiva,

firiua, concipimus enim interdum priuationes, & alia, quæ vocantur entia rationis, quia solum habent esse obiectiue in intellectu. Item conceptus formalis semper est res singularis, & indiuidua, quia est res producta per intellectum, eique inhærens: conceptus autem obiectiuus interdum quidem esse potest res singularis, & indiuidua, quatenus menti obiecti potest, & per actum formalem concipi, sæpe vero est res vniuersalis, vel confusa & communis, vt est homo, substantia, & similia. In hac ergo disputatione præcipue intendimus explicare conceptum obiectiuum entis vt sic, secundum totam abstractionem suam, secundum quam diximus esse Metaphysicæ obiectum: quia verò est valde difficilis, multumque pendens ex conceptione nostra, initium sumimus à conceptu formali, qui, vt nobis videtur, notior esse potest.

Varia sententia referuntur.

II. PRIMA sententia absolute negat dari vnum conceptum formalem entis, quia reuera sic in se vnus, & præcisus ac distinctus ab alijs conceptibus particularium entium. Ita sentit Caietanus opuscul. de analog. nomin. cap. 4. & 6. Licet enim obscure loquatur, & distinguat de conceptu perfecto, vel imperfecto: tamen illa distinctio coincidit cum alia Fonseca ita tractanda: vnde si attente legatur, hoc reuera sentit, eumque veritatem attigisse, aut propius ad illam accessisse, dixit Fonseca 4. Metaphys. capit. 2. quæstio. 2. sectione 3. Fundamentum est, quia alias ens esset vniuocum, & non analogum, quod infra videbimus esse falsum. Sequela probatur, quia vniuoca sunt quorum nomen est commune, ratio vero substantiæ nomini accommodata est eadem, teste Aristoteli initio Prædicament. sed omnibus entibus commune est nomen entis, ergo vel ratio nominis est vna & eadem, & sic ens erit vniuocum: vel non est vna: & si nec conceptus formalis entis poterit esse vnus: quia conceptus formalis habet suam vnitatem ex aliqua vna re, vel ratione concepta, quam adæquate respicit. Vnde, si ille conceptus est etiam voci seu nomini entis adæquatus, non potest magis esse vnus, quam sit vna ratio entis illo nomine significata.

III. Secunda opinio, quæ potius est præcedentis explicatio, est Farrat. 1. contra gent. capite 34. qui distinguit duplicem conceptum, vnum appellat quid nominis, alium quid rei: priorem dicit posse esse vnum in conceptu entis: posteriorem verò minime: vtrumque verò fundat in analogia entis. Et explicatur in hunc modum ex communiratione analogorum: dupliciter enim concipi possunt, vno modo proprio conceptu reali significato per nomen: & hoc modo, quatenus analogi sunt, non habent vnum conceptum realem, sed plures, vt patet, tam in analogis proportionalitatis, quam proportionis seu attributionis. nam si audito hoc nomine, *videns*, proprius conceptus rei significatæ formetur, non vnus, sed duplex conceptus formatur: vnus hominis, qui proprie ac formaliter videns est: alius bruti, quod solum per quandam proportionalitatem sic appellatur. Quod si non vterque horum conceptuum, sed alter tantum formatur, non concipitur illa vox secundum totam analogiam, seu communem significationem ad res illas, sed vel solum prout vniuoca est respectu hominum, vel solum prout translata est, & metaphoricè brutum significat. Et simile est in analogis attributionis, v.g. *sanum*: nam si proprius rei significatæ conceptus formetur, non est vnus, sed multiplex: vnus animalis, quod formaliter, & proprie sanum est, alii aliarum rerum, quæ per varias habitudines, seu denominationes à sanitate animalis extrinsecus sanæ appellantur. In vtroque autem ex his analogis potest vnus conceptus valde confusus

formari, qui magis est de vocis significatione, quam de aliqua re, vt si audito nomine *sanum*, concipias quod habet ordinem ad sanitatem. Sic igitur in præfenti, audito nomine entis, potest formari conceptus confusus comprehendens quidquid habet esse, vel habitudinem ad esse: sed hic tantum est conceptus quid nominis, tamen, si reuera concipiantur res illo nomine significatæ, non formatur vnus conceptus, sed plures.

Nec multum ab hac sententia differt Fonseca supra distinguens triplicem conceptum entis, scilicet, distinctum, confusum, & medium, id est, partim confusum, partim distinctum. Distinctus est, qui determinate & expresse repræsentat omnes entitates simplices, quas ens immediate significat, & hic non est vnus, sed plures. Confusus est, qui repræsentat omnia confusè, & indeterminate, & hic est vnus. Medium verò qui partim confusus, partim distinctus est, qui determinat, repræsentat vnā naturā v.g. substantiam, ceteras verò, scilicet quantitatem, qualitatem, &c. implicite & indeterminate, quatenus omnes cum substantia proportionem quadam conueniunt, & hic etiam vnus esse dicitur.

Sed huiusmodi distinctiones mihi videntur sine causa multiplicari, remque potius confundere, quam explicare. Nam de conceptu formali entis loqui debemus, non iuxta id, quod de rebus omnib. quæ sub hac voce comprehenduntur, cognosci & comprehendendi potest prout in se sunt, sed prout hac voce significatur: alioqui non erit sermo de conceptu entis in quantum ens, sed de conceptu rerum omnium tū existentium, tum etiam possibilium, quatenus tales sunt, & inter se distinguuntur: quomodo à nemine possunt vno conceptu formali distinctè concipi, nisi à solo Deo, vt rectè idem author notauit. Hoc autem sensu etiam conceptus substantiæ, aut viuientis, si illo modo sit explicitus, & distinctus, erit tantū ille, quo omnes substantiæ vel viuientia omnia, quatenus talia sunt, distinctè concipiuntur, quomodo solus etiā Deus poterit habere eorum formalem conceptum distinctum substantiæ, viuientis, &c.

Dices, substantiam, viuens, & similia nomina non significare immediate has vel illas naturas substantiales, aut viuentes, sed rationem substantiæ, viuientis, &c. & ideo ad formandum conceptum distinctū respondentem significato talis vocis, non esse necessarium ad particulares naturas descendere, secus verò esse de ente, quia immediate significat entitates, saltem simplices, id est, non compositas ex natura communi & differentia contrahente. Sed hoc reuera falsum est, vt fusius constabit ex sectione sequente, & nunc breuiter patet ex communi modo concipiendi. Quis enim dicat, ens immediate significare Deum vt Deus est, etiam si Deus simplicissimus sit, & non compositus ex natura communi & differentia contrahente? Denique idem interrogari potest de substantia, accidente, & alijs generibus vel conceptibus simplicibus. Itē, cur magis dicatur ens significare immediate entitates simplices, quam compositas ex natura communi & differentia contrahente, vt est animal, habitus, &c? nā ens vt sic generatim omnia sub se comprehendit, & sicut in conceptu substantiæ, vel qualitatis nihil includitur quod nō sit ens ita neque in conceptu animalis, vel habitus. Quod autem conceptus compositus possit resolui in plures, quorum neuter alterū includat, non autem conceptus simplex, parum refert ad mediatam, vel immediatam significationem. Quis enim credat ens immediate significare rationale, & non hominem, quia rationale dicit simplicem conceptum, & homo compositum? Itaque sistendo proprie ac præcisè in conceptu formali entis vt sic, non pertinet ad ipsum, vt per eum concipiantur distinctè particularia entia secundū proprias & determinatas rationes: ideoque conceptus entis vt sic, si in eo sistatur, semper est confusus re-

specu

IV.
Sententia
Fonseca huius
proxima.

V.
Tot distincti
entium di-
uersitas em-
obesse potius,
quam pro-
fectu clari-
tatis.

VI.

specu particularium entium, vt talia sunt. Et ideo D. Tho. 1. p. q. 14. art. 6. dicit, quod si Deus tantum cognosceret alia a se, in quatum sunt entia, tantum cognosceret in communi, confusè, & imperfectè: vnde concludit, non tantum ea cognoscere secundum quod communicant in ratione entis, sed etiam secundum quod vnum ab alio distinguitur: sentit ergo conceptum entis vt sic, præcisè in eo sistendo semper esse confusum respectu cuiuscunque determinatæ rationis entis, prout in se talis est, & ab aliis distinguitur, siue composita sit, siue simplex.

VII.

Quapropter etiam illud membrum de conceptu partim confuso, partim distincto, est superuacaneum ad rem præsentem explicandam. Primum quidè, quia conceptus substantiæ improprie dicitur, implicite vel confusè esse conceptus accidentis: & in vniuersum conceptus proprius primi analogati improprie similè dicitur esse confusus conceptus cæterorum analogatorum, quæ secundaria sunt, quamuis multi ita loquantur dicentes, sicut idem nomen, licet immediate significet primum analogatum, secundario significat cætera: ita conceptum formalem primi analogati, confusè repræsentare cætera, quatenus illi primo similia sunt, vel proportionalia: nam quod repræsentat distinctè aliquid, consequenter videtur repræsentare, saltem confusè, alia illi similia. Sed hoc quamuis sit parui momenti, & fortasse de modo loquendi, mihi non probatur, quia huiusmodi conceptus proprius & distinctus primi analogati tantum est vnus, & formaliter tantum repræsentat ipsum primum analogatum: in quo non recte cum nomine comparatur, quia nomen significat per impositionem tantum, & ideo idem nomen, quod primariò ac proprie vnum significat, potest per translationem imponi ad alia secundariò significanda: conceptus autem rei tantum naturaliter repræsentat rem ipsam, & ideo si est proprius & adequatus conceptus primi analogati secundum propriam rationem eius non potest repræsentare reliqua, vnde nec per se facit illa cognoscere, sed ad summum esse potest, veluti origo, seu occasio, vt alia concipiantur, & denominentur secundum aliquam proportionem, vel habitudinem ad primum analogatum: quod non est satis, vt conceptus specialis & proprius primi analogati dicatur implicitus vel confusus reliquorum. Deinde interrogo, an ille conceptus primi analogati sit idem omnino cum conceptu, qui respondet proprio nomini eiusdem rei seu naturæ, v. g. substantiæ, an vero sit diuersus? Hoc posterius dici non potest, quia, si vterque est proprius conceptus substantiæ, intelligi non potest, in quo sit diuersitas, vt alter dicatur repræsentare accidentia, & non alius. Si verò dicatur prius, ergo non magis potest ille conceptus dici repræsentare accidentia, quam conceptus proprius hominis alia animalia, imò minus id dici poterit, cum sit minor similitudo. Item quia alioqui dicendum esset, substantiam habere vnum conceptum formalem aliquo modo communem substantiæ, & accidenti, quod reuera improprium est, & in rigore falsum, quia licet accidens dicat habitudinem ad substantiam, tamen conceptus substantiæ nullo modo repræsentat illam habitudinem, sed solum terminum eius, & illi non formaliter sub ratione termini, sed secundum absolutam rationem suam: ergo hoc non satis est, vt ille conceptus dicatur implicitus, vel confusus conceptus accidentis. Atque idem considerari facile potest in cæteris analogatis, seu conceptibus eorum: nam conceptus formalis hominis idè est vt sic, nullo modo est conceptus confusus prout, nec conceptus proprius animalis sani est conceptus medicinæ, & sic de aliis. Et ratio est, quia id, quod fundat huiusmodi analogiam, vel est aliqua realis conuenientia seu similitudo inter analogata, vt de ente infra dicemus: & illa non repræsentatur per conceptum proprium alius analogati: vel non est propria similitudo, sed

Modum loquendi aliorum non probatur.

solum proportio quædam, vel attributio, & hæc etiam non satis est, vt conceptus proprius vnus analogati, vt tale est, repræsentet aliquo modo reliqua, sed solum formam illam, per ordinem ad quam reliqua talia denominantur, quæ absolute & prout in se talis est, & non cum habitudine ad reliqua, per talem conceptum repræsentatur.

Addo vterius: Quidquid sit de hoc loquendi modo, quod determinatus conceptus substantiæ dicatur confusus reliquorum generum entium, seu accidentium; tamen adhuc ille dici non potest conceptus formalis entis vt sic, tum quia ille est proprius conceptus formalis substantiæ, vt substantia est, conceptus autè proprius entis esse debet diuersus à conceptu substantiæ, quandoquidem ens rectè diuiditur in substantiam & accidentia; tum etiam, quia ens non significat immediatè substantiam, vt infra ostendamus: ergo nec immediatè exprimit proprium formalem conceptum substantiæ. Relinquitur ergo conceptum formalem entis vt sic, comparatum ad determinata entia, vt talia sunt, semper esse conceptum confusum & distinctum in repræsentando hoc, vel illud ens. Dico autem, respectu particularium entium, vt talia sunt, quia respectu eius obiecti, quod immediatè & proprie repræsentat (quodcunque illud sit) dici potest, & reuera est proprius & distinctus conceptus, sicut idem conceptus animalis, qui respectu hominis est confusus, respectu animalis vt sic, est proprius & distinctus, quamuis sub hac eadem comparatione idem conceptus simplex soleat dici confusus, respectu illius conceptus compositi, quo animal per suam definitionem concipitur. Atque simili modo potest, vel in diuersis hominibus, vel in vno diuersis temporibus, vnus conceptus entis esse distinctior alio, & è contrariò vnus potest vocari confusus respectu alterius distinctioris, quatenus contingit ipsammet rationem seu quidditatem entis vt sic, magis vel minus perfectè cognosci: quæ distinctio conceptuum formalium nihil ad propositum refert: quia magis est ex parte concipientis, & ex perfectò vel imperfectò lumine, vel modo concipiendi, quam ex habitudine ad obiectum quam hic præcipue consideramus.

VIII.

Vera sententia.

His ergo distinctionibus prætermisitis dicendum est, conceptum formalem proprium & adequatum entis vt sic, esse vnum, re & ratione præcisum ab alijs conceptibus formalibus aliarum rerum & obiectorum. Hæc est communis sententia, vt fatetur Fonseca supra, tenent eam Scotus, & omnes eius discipuli, vt videbimus sectione sequente, Capreol. in 1. distinct. 2. quæst. 1. conclus. 1. & 9. & in responsionibus ad argument. contra illas: & Caietan. de ente & essen. cap. 1. quæst. 2. qui citat D. Thom. q. 7. de pot. art. 5. & 6. Soncin. 4. Metaphys. quæst. 1. Iauell. quæst. 1. Flandria q. 7. ar. 6. Heruæus quodl. 2. q. 7. Scotus in prædicam. ca. 4. quæst. 1. & plene colligitur ex D. Tho. locis citandis, sect. seq. Et probatur primò experientia, audito enim nomine entis experimur mentem nostram non distrahi neque diuidi in plures conceptus, sed colligi potius ad vnum, sicut cum concipit hominem, animal, & similia. Secundò, quia, vt Aristoteles dixit 1. de Interpret. per voces exprimimus nostros formales conceptus: sed hæc vox, *ens*, non solum materialiter est vna, sed etiam vnam habet significationem ex primæua impositione sua, ex vi cuius non significat immediatè naturam aliquam sub determinata, & propria ratione, sub quâ ab alijs distinguitur. Vnde nec significat plura, vt plura sunt, quia non significat illa secundum quod inter se differunt, sed potius vt inter se conueniunt, vel similia sunt: ergo signum est huic voci respondere etiam in mente vnum conceptum formalem;

IX.

D 4

quod

quo immediate & adæquate concipitur, quod per hanc vocem significatur. Vel potius è contrario hoc signo colligimus, ex tali modo concipiendi res vno conceptu, talis nominis impositionem processisse. Tertio argumentari possumus ex conceptu existentie: videtur enim per se evidens, dari vnum conceptum formalem existentie vt sic, quia, quoties hoc modo de existentia loquimur, & disputamus tanquam de vno actu, reuera non formamus plures conceptus, sed vnum: ergo etiam conceptus formalis existentis vt sic, vnus est, quia sicut concipitur abstractum per modum vnus, ita & concretum vt sic, præcise constitutum: ergo similiter enti vt sic, vnus conceptus formalis respondet: nam ens vel est idem, quod existens, vel, si sumatur, vt aptitudine existens, conceptus eius habet eandem rationem unitatis. Hinc etiam conceptus entis, non solum vnus, sed etiam simplicissimus dici solet, ita vt ad eum fiat vltima resolutio cæterorum, per alios enim conceptus concipimus tale, vel tale ens: per hunc autem præcindimus omnem compositionem & determinationem, vnde hic conceptus dici etiam solet ex se esse primus, qui ab homine formatur, quia, cæteris paribus, facilius de quacunque re concipi potest, quæ omnia tradit D. Thom. quæst. 1. de ver. artic. 1. & quæst. 21. art. 1. & Auicenna. 2. Metaph. Quapropter de unitate huius conceptus communis, mihi, & confusi, fere nullus est, qui dubitet: ostendimus autem nullum alium posse vere ac proprie dici conceptum entis vt sic, qui non sit confusus respectu particularium entium, vt talia sunt. Tandem, si conceptus formalis entis non est vnus: erunt ergo plures: quot ergo erunt? non est maior ratio de duobus, quam de tribus, vel quolibet alio numero: quia, si multiplicantur hi conceptus, necesse est multiplicari iuxta aliquam diuersitatem rerum, vel entitatum sub latitudine entis comprehensarum: hæc autem entitates in infinitum possunt multiplicari, & secundum proprias rationes distinguui, & si semel ponitur, conceptum vel conceptus entis vt sic, representare determinatas naturas entis, etiam vt distinctas, non est vlla ratio, cur sistendum sit in duabus potius, quam in tribus vel quatuor, &c. vt euidentius constabit ex his, quæ sectione sequente dicemus de conceptu obiectiuo: nam, licet formalis, quatenus à nobis, & in nobis sit, videatur esse posse experientia notior, tamen exacta cognitio unitatis eius multum pendet ex unitate obiecti, à quo solent actus suam unitatem & distinctionem sumere.

X.

Ex quo intelligitur primo, quo sensu quæ ratione hic conceptus formalis dicatur secundum rem ipsam præcisus ab aliis conceptibus, scilicet, quia à parte rei est realiter distinctus à conceptu substantie vt sic, accidentis, qualitatibus, & cæteris similibus: loquimur enim in intellectu humano, qui dum ea etiam, quæ in re distincta non sunt, mente diuidit, in seipso conceptus paritur, conceptus realiter distinctos formando eiusdem rei secundum diuersam præcisionem, vel abstractionem rei conceptæ, quomodo conceptus formales iustitiæ, & misericordiæ diuina in nobis sunt realiter præcisi, seu distincti, quæuis misericordia & iustitia in se non distinguantur. Sic igitur conceptus entis vt sic, cum in representando præcindat à propria ratione substantie vt sic, accidentis, & omnium aliarum, necesse est, vt in se, sit realiter præcisus, & distinctus à conceptibus propriis talium rationum vel naturarum, vt tales sunt: & hoc etiam facile omnes fatentur.

XI.

Secundo colligitur ex dictis, hunc formalem conceptum entis, sicut in se est vnus secundum rem, ita etiam secundum rationem formalem suam, & secundum eam etiam esse ratione præcisum à conceptibus formalibus particularium rationum. Patet primo, quia hic conceptus in se est simplicissimus, sicut obiectiue, ita etiam formaliter: ergo in se habet vnā

simplicem rationem formalem adæquatam, ergo secundum eam præcinditur ab aliis conceptibus formalibus. Secundo, quia, sicut mens nostra præcindendo ea, quæ in re non distinguuntur, in seipsa realiter distinguit conceptus formales suos, ita è conuerso confundendo, & coniungendo ea, quæ in re distinguuntur, quatenus in se similia sunt, vnit conceptum suum, formando illum re & ratione formali vnum: hoc autem modo concipiuntur entia hoc formali conceptu entis: sumit enim mens illa omnia solum, vt inter se similia in ratione essendi, & vt sic, format vnā imaginem vnica representatione formali representantem id, quod est, quæ imago est imple conceptus formalis: est ergo ille conceptus simpliciter vnus re & ratione formali, & secundum eam præcisus ab his conceptibus, qui distinctius representant particularia entia, seu rationes eorum.

Tertio sequitur, hunc conceptum formalem entis non solum esse vnum, sed etiam non posse esse plures secundum habitudinem ad obiecta magis determinata, seu distinctius concepta ex parte obiectorum. Possunt quidem hi conceptus formales multiplicari, vel secundum numerum in diuersis subiectis, vel in eodem diuersis temporibus, forte etiam secundum speciem ex parte concipientis altiori modo, vel eum maiori claritate, & distinctiori apprehensione ipsius rationis formalis entis vt sic (quamuis fortasse tota hæc distinctio sit solum secundum magis & minus intra eandem speciem, maxime sistendo in conceptibus, qui ab homine naturaliter formari possunt) at vero ex maiori vel minori determinatione obiecti non potest conceptus entis vt sic, multiplicari: quia, vt ostensum est, hoc ipso, quod non sinitur in communi conceptione entis vt sic, sed descenditur ad hoc & illud ens, vt talia sunt, licet multiplicentur conceptus formales, non tamen conceptus entis vt sic: sed adiungendo conceptum substantie, vel accidentis, &c.

XII.

Formalis conceptus entis vt sic, non multiplicatur secundum multitudinem obiectorum particularium.

Quarto colligitur ex dictis, falso vocari hunc conceptum tantum nominis, & non rei significatæ nomine entis, & secundum eam rationem, qua per illud significatur. Primo, quia, vt dixi, hic conceptus prior est voce, & impositione eius ad res tali modo significandas. Nam, licet quoad nos conceptus sæpe formentur mediis vocibus: tamen secundum se, & simpliciter, prior est conceptus, qui ex se parit vocem, qua exprimitur, & est origo impositionis eius: ergo talis conceptus est simpliciter & absolute conceptus rei secundum se, & non tantum in ordine ad significationem vocis, vt hac ratione dicatur conceptus nominis, seu quid nominis. Secundo, quia hic conceptus est per modum cuiusdam simplicis imaginis naturaliter representantis id, quod per vocem ad placitum significatur: sed in hoc tantum consistit, quod sit conceptus rei, quanquam, quia conceptus ille simplicissimus est, & ideo obiectum eius non potest propria definitione declarari, ad illud explicandum vti solemus descriptionibus, quæ solum videntur nominis significationem distinctius declarare: & hoc modo potest in bono sensu dici conceptus ille esse quid nominis, dum modo non excludatur, quin ille sit proprius, & adæquatus conceptus rei immediate significatæ per illam vocem.

XIII.

Hic conceptus non est tantum nominis, sed etiam rei.

Fundamentum primæ sententiæ (nam de secunda iam satis dictum est) tangit materiam & analogia entis infra tractandam, & pendet etiam ex dicendis de conceptu obiectiuo, nam multi existimant unitatem conceptus formalis non repugnare analogiæ, sed unitatem conceptus obiectiui, de qua re postea. Nunc breuiter dicitur ex D. Tho. in 1. d. 19. q. 5. art. 2. ad 1. inter analogia attributionis quædam esse, quæ significant formam, quæ intrinsece tantum est in principali analogato, in aliis vero solum per habitudinem, vel denominationem extrinsecam: vt sanum, & similia, & his repugnat unitas conceptus formalis: quia analogata

XIV.

Quorum analogorum datur unitas ratio communis.

logata non habent inter se propriam similitudinem & convenientiam. Alia vero esse, quæ significant formam seu naturam intrinsece inuentam in omnibus analogatis: & huiusmodi est ens, vt infra videbimus, nam accidentia non sunt entia per extrinsecam denominationem, sed per intrinsecam naturam seu rationem entis, quam participant: & in huiusmodi analogis non est inconueniens dari vnum conceptum formalem simpliciter & absolute in se vnum re & ratione formali adæquata: in quo autem eius analogia consistat, infra explicabitur.

SECTIO II.

Utrum ens habeat vnum conceptum seu rationem formalem obiectiuam.

I.
Ratio dubi-
tandi. 1.

Ratio dubitandi duplex est. Prima tãta est scilicet præceden. fundaturque in analogia entis, quia, si conceptus eius obiectiuus est vnus, vel vnitate vniuocationis, & sic tollitur analogia, vel vnitate tantum analogia, & sic vel reuera non est vnus: vel est repugnancia in terminis, quia analogia intrinsece includit, vel plures rationes habentes tantum inter se proportionem, vel plures habitudines ad vnã formam, ratione quarum conceptus obiectiuus nominis analogi non potest esse vnus. Quod declaratur, & confirmatur, quia vt ens habeat vnum conceptum obiectiuum, necesse est, vt omnia entia conueniant in vna ratione formali entis, quæ per nomen, ens, immediate significetur, quia vnitas conceptus obiectiuus requirit vnitatem rei, vel saltem rationis formalis: si autem omnia entia conueniunt in vna ratione formali: ergo vt sic, habent vnã, & eandem definitionem, sicut vnum conceptum obiectiuum: quia, si conceptus obiectiuus vnus est, etiam definitio eius potest esse vna: ergo nihil deest enti ad perfectam vniuocationem.

II.
Secunda.

Secunda ratio dubitandi est, quia, si conceptus obiectiuus entis est vnus, ergo secundum se est præcisus, & abstractus ab omnibus inferioribus, seu determinatis entium rationibus: consequens est impossibile: ergo & antecedens. Sequela patet, quia si conceptus entis est vnus, ergo formaliter & actualiter non includit in se determinatos modos entium: illi enim intrinsece opponuntur, & distinctionem efficiunt: vnde impossibile est, vt in vno conceptu obiectiuo actu includantur: ergo vt conceptus entis sit vnus, necesse est, vt ab his omnibus præscindat: hoc autem esse impossibile sic ostendo, quia si ens vt sic, præscindat à determinatis rationibus entium: ergo vt ad eas contrahatur scilicet determinetur, aliquid ei addi necesse est: ergo vel id quod additur, est ens, vel nihil: si nihil, quomodo potest ens realiter determinare, & propriam aliquam rationem entis constituere? si vero est ens, ergo non potest ens vt sic, ab eo præscindi, nam quod ab alio præscinditur, non includitur in illo. Neque enim intelligi potest, quod ens præscindatur à modis, quibus contrahitur: & quod nihilominus in eis intrinsece includatur: neque è contrario, quod modus contrahens ens, nihil includat nisi ens, & tamen quod illud determinet ad specialem rationem entis. Nam contractio, & determinatio non intelligitur sine additione: non potest autem intelligi additio, nisi id quod additur, tale sit, vt non includat id cui additur, aut secundum rem, aut secundum rationem, iuxta modum quo addi intelligitur. Et confirmatur, nam ob hanc causam dixit Arist. 3. Metaph. tex. 10. genus esse extra rationem differentiarum, scilicet, quia abstractum, & præscindit ab illis: ergo, si conceptus obiectiuus entis est præcisus & vnus, necesse est, vt in contrahentibus non includatur.

III.
Ratio diffi-

In contrarium autem est, quia vni conceptui formali vnus conceptus obiectiuus necessario respon-

det: sed ostensum est dari vnum conceptum formalem entis: ergo necessario dandus est vnus obiectiuus. Maior constat, quia conceptus formalis habet totam suam rationem & vnitatem ab obiecto: ergo, vt sit vnus, necesse est, vt tendat in obiectum aliquo modo vnum: sed conceptus obiectiuus nihil aliud est, quam obiectum ipsum, vt cognitum vel apprehensum per talem conceptum formalem: ergo, si conceptus formalis est vnus, necesse est, vt obiectiuus etiam vnus sit.

cultam
contrariis

Varia sententia referuntur.

In hac quæstione, qui negant dari vnum conceptum formalem entis, consequenter etiam negant dari obiectiuum. Ecce sententia Caiet. locis cit. scilicet præced. in prima opinione, & Ferrar. loco citato. Ex his vero, qui admittunt vnum conceptum formalem entis, negant vnum obiectiuum, Soncin. 4. Metaph. q. 2. & 3. & Hispal in 1. d. 3. q. 1. Heruzus & Flandr. locis cit. scilicet præced. Tribuitur etiam Capreolo, sed reuera id non docet, vt infra dicam. Citatur etiam pro hac sententia D. Tho. 1. p. q. 13. art. 5. q. 7. de potentia, art. 7. q. 2. de verit. art. 11. quibus locis significat, vocibus, quæ communes sunt Deo, & creaturis, non respondere vnã rationem conceptam seu significatam, sed plures. Fundamenta huius opinionis tacta sunt in principio: nam licet plura argumenta ab his auctoribus afferantur, tamen vis omnium in duabus difficultatibus tactis posita est. Non conueniunt autem prædicti auctores in explicando conceptum, vel potius conceptus obiectiuos, qui enti correspondent. Quidam enim aiunt, immediate representari per conceptum formalem entis omnia genera entium, quatenus inter se habent aliquam proportionem vel habitudinem, vt Ferrar. & idem sentit Caiet. Alij vero dicunt, per conceptum formalem entis immediate representari hoc disiunctum, substantia vel accidens, vt Soncin. Heruzus, & alij. Rursus alij dicunt representari absolute omnia genera, seu rationes, vel conceptus simplices, non copulatiue, nec disiunctiue, vel simpliciter, vt Fonseca 4. Meta. c. 2. q. 2. scilicet 4. & 7.

IV.
Prima sen-
tentia
Petrus 2.
physic 6. 2. h
fine.

Secunda sententia omnino contraria est, dari conceptum obiectiuum entis simpliciter vnum. Hanc tenet Scot. in 1. d. 3. q. 1. & 3. d. 8. q. 1. & in 2. d. 3. q. 3. & P. Iauell. 4. Metaph. q. 1. Soto in prædicam. c. 4. q. 1. & in eadem opinione est Capreolus in 1. d. 2. q. 1. Est tamen diuersitas inter hos auctores: nam Scotus ponit hunc conceptum ex natura rei præcisum ab inferioribus naturis, & modis contrahentibus ens. Alij vero solum ponunt hanc vnitatem conceptus obiectiuus ex modo concipiendi nostro, absque præcisione & distinctione, quæ sit in rebus: de qua diuersitate opinionum dicemus scilicet seq. De alia vero differentia, quæ etiam est inter hos auctores quoad vniuocationem, vel analogiam, dicemus inferius.

V.
2. Sententia.

Tertia opinio media inter prædictas, vtitur distinctione, & variis modis explicatur. Quidam enim dicunt, conceptum entis obiectiuum in se & absolute sumptum sine inferioribus, esse vnum, & ratione præcisum ab illis, tamen comparatum ad inferiora, & vt inclusum in illis, non esse vnum: & ita conciliant rationes dubitandi in principio adductas: nam, quia per conceptum formalem entis concipitur ens secundum se, & sine vlla comparatione ad inferiora, necesse est, vt sub hac saltem consideratione conceptus ille obiectiuus habeat vnitatem. Quando vero hic conceptus consideratur, vt in ipsis inferioribus existens, non potest habere vnitatem: differunt n. ipsa inferiora, v. g. substantia & accidens, per id ipsum quo entia sunt: ergo non possunt in illo vt sic, habere vnitatem, quia non possunt secundum idem conuenire & differre, & hanc è posteriorè partem confirmant rationes dubitandi in principio positæ. Aliter Fonseca supra, supposita illa distinctione de conceptu confuso, distincto;

VI.

distincto, & medio, seu partim confuso, partim distincto: de hoc tertio conceptu dicit posse quidem esse vnum, non tamen præcisum ab inferioribus, sed esse conceptum substantiæ, v. g. de conceptu autem distincto similiter dicit non esse vnum adæquatum enti, nisi fortasse in Deo, in nobis vero includere conceptum substantiæ, qualitatis, &c. Sed, vt dixi, hi reuera non sunt conceptus entis vt sic. Tandem de conceptu confuso entis, qui ad rem spectat, ait quodammodo esse vnum & præcisum, non tamen simpliciter, sed secundum quid. Esse quidem aliquo modo præcisum, quia non expresse & determinate continet id, quod est proprium inferiorum membrorum, non esse autem simpliciter præcisum, etiam secundum rationem, ne sequatur illum esse vniuocum. Declarat autem, hanc præcisionem esse secundum quid, & non simpliciter, quia hic conceptus confusus entis ita excludit ea, quæ sunt propria substantiæ, & ceterarum entitatum simplicium, vt tamen eius essentia non sit alia, quam essentia huiusmodi entitatum.

VII.

Sed hæc distinctiones, vt præcedente sectione attigi, mihi non videntur deferuere ad rem explicandam, sed quo amplius multiplicantur, eo magis res videtur obscurari, & confundi. Omisissis ergo conceptibus distinctis seu particularibus, substantiæ, & aliorum generum seu membrorum diuidentium ens in communi, hic solum agimus de eo conceptu obiectiuo, qui immediate, & adæquate responderet illi conceptui formali, quem diximus scilicet præcedenti correspondere in mente huic voci, *ens*, & rei immediate significatæ per illam: ceteri enim conceptus particulares secundum se sumpti, non sunt conceptus entis in quantum ens, sed vt sunt talia, vel talia entia.

Prior assertio.

VIII.
Datur una
ratio entis
obiectiuæ.

Dico ergo primo, conceptui formali entis respondere vnum conceptum obiectiuum adæquatum, & immediatum, qui expresse non dicit substantiam, neque accidens, neque Deum, nec creaturam, sed hæc omnia per modum vnius, scilicet quatenus sunt inter se aliquo modo similia, & conueniunt in essendo. In hac conclusione conueniunt auctores secundæ sententiæ, & Fonseca non dissentit, & plurimum fauet D. Tho. locis supra cit. de veritate q. 1. art. 1. q. 21. art. 1, quatenus dicit, cōceptum entis esse simplicissimum, & primum omnium, determinarique ad substantiam, quantitatem, &c. per quandam determinationem, & expressionem talis modi entis, vbi necesse est esse sermonem de conceptu obiectiuo: nam formalis non determinatur, nec contrahitur. Vnde apertius 1. p. q. 5. art. 3 ad 1. ait D. Thom. *Substantia, quantitas, & qualitas contrahunt ens, applicando ens ad aliquam quidditatem, seu naturam*: contractio autem intelligi non potest sine aliqua vnitate, & communitate conceptus obiectiuus. Atque eodem modo fauet huic sententiæ Arist. 4. Meta. text. 7. vbi inquit, *Metaphysicam considerare ens in quantum ens*, sub quo alia genera continentur: vbi D. Thom. ait, primam Philosophiam considerare ens commune, & ea, quæ sunt eius in quantum huiusmodi. Ratione potest hæc sententia ita probari. Necesse est, conceptum formalem entis habere aliquod adæquatum obiectum: sed illud non est aggregatum ex variis naturis entium secundum aliquas determinatas rationes earum, quantumuis simplices: ergo oportet, vt ille conceptus sit vnus secundum aliquam conuenientiam, & similitudinem entium inter se. Consequentia est euidentis à sufficienti enumeratione, quia supponimus (quod est per se notum) illud conceptum obiectiuum non esse vnum vnitate reali, id est, numerali seu entitativa: nam constaret hunc conceptum esse commune multis rebus. Maior item assumpta euidentis est, quia ille conceptus formalis est actus intellectus: omnis autem actus intellectus, sicut & omnis actus, quatenus

vnus est, habere debet aliquid obiectum adæquatum, à quo habeat vnitatem. Minor vero probatur, quia, si obiectum illud adæquatum est ex aggregatione plurium naturarum entis, quæro, quæ sint istæ naturæ, & quomodo in illo conceptu aggregentur, nullo enim modo id concipi, & intelligi potest. Quod patebit etiam, excludendo omnes modos, quibus id assertum est, vel excogitari potest.

Primo enim, quod Soncinas ait conceptum illum consistere ex substantia & accidente vt sic, est plane falsum: nam, vel in illo conceptu includuntur illa duo copulatiue: & hoc ipse non dicit, nec dicere potest: alias falso diceretur substantia esse ens, vel qualitas esse ens, quia nec substantia est substantia & accidens, neque qualitas, & sic de aliis. Aut includuntur illa duo disiunctiue, vt ipse Soncinas dicit: & hoc, præterquam quod est contra experientiam, vt statim dicam, ex illo sequitur vniuocatio entis, quæ ipse vitare intendit: nam hoc disiunctum, *substantia vel accidens*, tam vere, simpliciter, & æque primo conuenit accidenti, sicut substantiæ, quia sicut ad veritatem disiunctiue sufficit veritas vnius partis: ita vt prædicatum disiunctum æque primo ac simpliciter prædicetur, sufficit vt vna pars eius æque primo ac simpliciter subiecto conueniat: tam vere autem & tam proprie accidens est accidens, sicut substantia est substantia: ergo disiunctum illud tam vere ac proprie conuenit accidenti ratione vnius partis, sicut substantiæ ratione alterius. Quod in omnibus similibus prædicatis videre licet: nam esse Deum vel creaturam, v. g. tam vere ac proprie dicitur de homine, sicut de Deo, & sic de aliis. Vel denique includuntur illa duo simpliciter, id est, absque coniunctione, vel disiunctione, scilicet *substantia accidens*. Et hoc in primis est contra experientiam, quia id quod concipitur, mente percipitur, & hoc modo sub experientiam cadit: nos autem, audito nomine *entis*, & concipiendo præcise id, quod hac voce significari intelligimus, non percipimus mente substantiam vt sic, neque accidens vt sic, vt quilibet in sese experiri potest.

Deinde ille conceptus formalis simplex est, & limitatus, ac re ipsa præcisus à propriis conceptibus formalibus substantiæ, & accidentis, vt talia sunt: ergo per illum non repræsentatur substantia, & accidens proprie & distincte, sicut repræsentantur per duos conceptus substantiæ, & accidentis. Neque enim dici potest, quod ille vnus conceptus entis eminentiori modo contineat totam illam formalem repræsentationem, quæ est in duobus illis conceptibus simul sumptis: nam hic modus vniuersalitatis in conceptu formali est alienus ab intellectu humano, de quo agimus, & vix reperitur in angelico: non est ergo ille conceptus vniuersalis per eminentem repræsentationem plurium, vt plura sunt, sed per confusionem plurium, vt aliquo modo vnum sunt. Quod si per illum conceptum non repræsentantur substantia & accidens tam proprie ac distincte, sicut per duos proprios conceptus substantiæ, & accidentis, non intelligitur medium, quomodo representari possint secundum propria, sed tantum prout inter se sunt aliquo modo similia: ergo non constat conceptus ille ex substantia & accidente representatis etiam dicto modo absolute & simpliciter.

Accedit præterea, quod iuxta huiusmodi conceptum vix intelligitur, quid definite prædicetur de aliquo, cum dicitur esse ens: nam id, quod prædicatur, est conceptus obiectiuus: si ergo ille cōceptus est totum hoc substantia accidens, hæc prædicatio, hoc est ens, æquiualeat huic: hoc est substantia accidens: huiusmodi autem prædicatio non potest determinate fieri aut vere, vel falso, nisi vtræque pars prædicati intelligatur copulatiue aut disiunctiue prædicari, cum illæ duæ partes non coniungantur per modum substantiæ & adiectiui, vt per modum vnius prædicentur: quamuis, etiam si hoc modo fieret, sensus rediret co-

IX.

Ens non significat substantiam, & accidens immediate.

X.

ret copulatiuus, & feret falsa propositio. Rursus accedit contra totam hanc sententiam, quia si in illo conceptu reperitur vtrumque horum, substantia & accidens quocumque ex prædictis modis; inquiri ulterius, quis conceptus substantiæ ibi includatur: nam substantia vel ibi sumitur pro substantia creata, vel pro increata, vel pro aliquo conceptu obiectiuo communis vtriq. Primum & secundum dici non possunt: quia ens, de quo nunc loquimur, commune est enti creato, & increato, prout supra diximus, esse obiectum huius scientiæ: si verò dicatur tertium, confurgit inde argumentum ad hominem contra prædictos auctores, tamen quia substantia est quid analogum ad increatam, & creatam substantiam: ergo si, non obstante analogia, datur vnus conceptus obiectiuus communis substantiæ creatæ & increatæ, poterit etiam dari conceptus entis. Tum etiam quia magis distat substantia creata ab increata, quā accidens à substantia creata: oporteret ergo, consequenter loquendo, addere aliquid illi conceptui, dicendo constare ex determinata ratione substantiæ creatæ, & accidentis, quod tamē per se est incredibile, & efficacius impugnari potest argumentis factis. Et adhuc super est simile argumentum ex parte alterius membri, sc. *accidens*: nam hoc etiam secundum prædictos auctores analogum est, & saltem respectu aliquorum accidentium est fortasse verum, vt infra dicam: inquiram ergo similiter, an accidens intret conceptum entis, secundum aliquem conceptum communem, vel (vt ita dicam) secundum partem conceptus obiectiuus communis omnibus accidentibus: & contra vtrumque possunt applicari argumenta facta, ac denique potest concludi, hoc etiam membrum esse in plura alia diuidendum.

XI.
Conceptus
entis non in-
cludit gene-
ra omnia
prima.

Propter hanc ergo fortasse causam dixerunt alij obiectum adæquatū illius conceptus formalis entis esse, vel includere genera omnia prima seu omnes entitates simplices, quæ proximè diuidunt ens. Sed contra hanc sententiā procedunt eodem modo priora argumenta. Primum, quia tales naturæ nec copulatiue, nec distinctiue, nec simpliciter, & absque vlla copula possunt in tali conceptu includi, vt patet applicando eodē modo discursum factū: habet enim eandem vim, vt facile cuius consideranti patebit. Secundum, ab experientia, quia ex vi conceptionis entis non percipimus has omnes dehnitas naturas entis, vt tales sunt, & prout inter se distinguuntur: multoq. difficilius esset, tot percipere naturas, quā substantiam & accidens tantum: multoq. incredibilis est dari vnum conceptum formale in nobis, qui distinctè representet has omnes naturas, quā solam substantiam, & accidens: quod si conceptus formalis entis nō ita distinctè representat has naturas vt tales sunt, & prout inter se distinguuntur, concluditur, solum representare illas prout inter sese cōueniunt, & aliquo modo similes sunt, quod est intentū. Sequela verò patet, quia, vt paulo antea declarauimus, inter hæc duo non potest in presenti medium inueniri. Tertium, quia ferè eadē ratione, qua dicitur conceptus hic obiectiuus entis includere omnia prima genera, vel omnes entitates simplices, dicendus esset includere omnes entitates, quantumuis compositas, hominem, leonem, &c. secundum proprias rationes suas: quod nullus hactenus dixit. Sequela patet, quia, si ens includit in conceptu suo omnia genera, vel naturas simplices, vel est quia ratio entis vt sic, secundum rem nō præscindit ab ipsis, vel est, quia illæ nihil addunt supra ens, quod non sit ens: vel est, quia ratio entis secundum rationem intelligitur immediatè determinari, seu contrahi ad illas naturas. At verò prima & secunda harum rationum eodem modo procedunt in quacumque entitate, etiam in speciebus infimis, nam secundum rem, non magis præscindit ratio entis à ratione hominis vel equi, &c. quam à ratione substantiæ & accidentis, neq. etiam homo addit supra ens aliquid, quod non sit ens,

magis quam substantia, vel quantitas, &c. Tertia verò ratio non affertur consequenter, quia, si ens vt sic, non dicit vnā obiectiuam rationem seu conceptum: nihil est in ente vt sic, quantum ad rem conceptam, quod propriè diuidi, determinari, aut contrahi possit, neq. immediatè, neq. mediatè: ergo illa ratio nihil obstat, quo minus omnes entitates quæcumque illæ sint, includantur in conceptu entis, si aliqua dicuntur determinatè includi, nec de quibusdam poterit sufficiens ratio assignari magis, quam de alijs.

Propterea tandē aliter dici potest, in obiecto adæquato conceptus formalis entis non includi plures naturas entis determinatas ac distinctas secundum propriam, neq. omnes sub vna aliqua ratione cōmuni, sed vnā tantum determinatè & expressè, alias verò implicite, & confusè, v.g. naturam substantiæ vt sic, determinatè & expressè, naturas verò accidentiū implicite. Sed hic etiam modus non minus efficaciter impugnari potest, quam præcedentes. Primo, quia supra ostendi, per conceptum formalem explicitè & determinatè representantē substantiam, vt substantia est, nullo modo representari accidentia, neq. implicite, neq. confusè, si propriè loquamur, vt latè declarauimus scilicet præc. Secundo hic etiam vrgeri potest argumentum sumptum ab experientia, ex Soto, nā experimur de aliqua re nos concipere, quod sit ens, & dubitare, an sit substantia, vel accidens, vt v.g. de quāritate, euidenter scimus esse realitatē, an vero sit substantia vel accidens, vel dubitamus, vel in opinione versatur: ergo in illo conceptu entis non includitur substantia, vt substantia, id est, expressè, & secundum propriam rationem. Tertiò, quia alias idē esset conceptus obiectiuus entis, & conceptus obiectiuus substantiæ: quia conceptus obiectiuus substantiæ nihil aliud est, quam ratio substantiæ determinatè & secundū proprium modū ab intellectu conceptæ: sed eodē modo dicitur cōcipi ratio substantiæ per conceptum entis. Rursus, si in ratione substantiæ sic concepta includitur confusè, vel implicite conceptus accidentium, siue significetur nomine entis, siue nomine substantiæ includentur eodē modo: quia ratio concepta est eadem, & modus concipiendi illam est idem, sc. expressè, ac determinatè: conceptus ergo obiectiuus substantiæ, & entis erit idem. consequens autem est plane falsum, & contra communem modum concipiendi: nā hæc prædicatio substantia est substantia, est identica: hæc autem minimè, substantia est ens: non ergo differunt tantum in nominibus, sed etiam in rationibus obiectiuis, quæ prædicantur. Item alias perinde esset distribuere omnem substantiam, & omne ens. Item tam falsa esset hæc propositio accidens est ens, sicut hæc, accidens est substantia: quæ omnia sunt planè falsa.

Vltimò ex re ipsa, & quasi à priori probatur nostra sententia contra omnes prædictas, quia omnia entia realia verè habent aliquā similitudinem & conuenientiam in ratione essendi: ergo possunt concipi & representari sub ea præcisa ratione, quā inter se conueniunt: ergo possunt sub ea ratione vnum conceptum obiectiuum constituere: ergo ille est conceptus obiectiuus entis. Antecedēs per se notum videtur ex terminis: nam, sicut ens & non ens sunt primò diuersa & opposita, propter quod dicitur esse primum principium omnium, Quodlibet esse vel non esse, ita quodlibet ens habet aliquam conuenientiam, & similitudinem cum quolibet ente: maiorem enim conuenientiam inuenit intellectus inter substantiā, & accidens: quam inter substantiam & non ens seu nihil: creatura etiam participat aliquo modo esse Dei, & ideo dicitur saltē esse vestigiū eius propter aliquā cōuenientiam, & similitudinem in essendo: qua ratione ex esse creaturæ inuestigamus esse Dei, & similiter ex esse accidentis, esse substantiæ. Deniq. hac ratione tribuimus illis proprietates aliquas seu attributa cōmunia, vt habere bonitatem aliquā, vel perfectionē, posse agere, vel se cōmunicare, & similia: est ergo in re ipsa aliqua cōuenientia &

XII.

Conceptus
entis non in-
cludit sub-
stantiam ex-
plicitè, & a-
lia implicita.

XIII.

Apriori pro-
batio cōclu-
sionis.

tia & similitudo inter entia omnia realia. Prima consequentia etiam est per se satis clara, tum quia omnia entia sub illa ratione & convenientia sunt cognoscibilia: tum etiam quia hac ratione alia res, quae habent inter se convenientiam aliquam, sub ea concipiuntur unitè & coniunctim; magis autem vel minus pro ratione maioris, vel minoris convenientiae: tum denique, quia in re est fundamentum sufficiens ad hunc modum concipiendi, & in intellectu non deest virtus & efficacia ad huiusmodi conceptionis modum, nam est summè abstractius, & praeclivius rationum omnium. Et hinc etiam facilis est secunda consequentia, quia, ut diximus, unitas conceptus obiectivi non consistit in unitate reali, & numerali, sed in unitate formali, seu fundamentali, quae nihil aliud est, quam praedicta convenientia & similitudo. Vltima verò consequentia evidens est praesuppositis alijs, quia, si talis conceptus obiectivus est possibilis, ille est transcendens, simplicissimus, & hoc modo primus omnium, quae sunt attributa conceptus entis. Item illa convenientia fundatur in actu essendi, qui est veluti formale in conceptu entis, unde etiam sumitur argumentum, quod sicut conceptus obiectivus ipsius esse, seu existentiae unus est, ita etiam conceptus entis. Tandem omnia fundantur in eo, quod supra ex D. Tho. adduximus, quod analogia entis non est in aliqua forma, quae intrinsecè tantum sit in vno analogato, & extrinsecè in alijs, sed in esse seu entitate, quae intrinsecè participatur ab omnibus: in illa ergo ratione habent omnia reale convenientiam, & consequenter unitatem obiectivam in ratione entis.

Posterior assertio.

XIV.
Conceptus
entis obiectivus
est ab omni ratione
particulari.

Dico secundò: Hic conceptus obiectivus est secundum rationem praeclivus ab omnibus particularibus, seu membris diuidentibus ens, etiam si sint maxime simplices entitates. Haec conclusio videtur mihi necessario consequens ex praecedente: quia cum omnia entia determinata aliquo modo diuidentia ens sint inter se distincta, & plura obiectiva, non possunt intelligi convenire in vnum obiectivum conceptum, nisi saltem secundum rationem fiat praecisio, & abstractio à proprijs rationibus, in quibus distinguuntur. Sed, quia tota difficultas in hac abstractione & praecisione consistit, prius declaranda est, & postea conclusio per se & ex proprijs probanda.

XV.

Est ergo advertendum, abstractionem seu praecisionem intellectus non requirere distinctionem rerum, seu praecisionem alicuius rationis, vel modi, quae ex natura rei antecedit in re ipsa praecisionem intellectus, sed in re simplicissima posse fieri huiusmodi praecisionem varijs modis, sc. vel per modum formae à subiecto, vel è contrario per modum subiecti à forma: vel per modum formae à forma, ut in Deo praescindimus Deum ut sic, à suo actu voluntatis, & actum voluntatis ab actu intellectus: & similiter praescindimus substantiam Dei à natura Dei tanquam modum eius, non quod intellectus affirmet esse modum, sed quod instar modi ex parte sua illam concipiat. Sic igitur abstrahit & praescindit intellectus aliquid ab aliquo tanquam commune à particulari, non ob distinctionem vel praecisionem, quae in re antecedit, sed ob imperfectum, confusum, seu inadaequatum modum concipiendi suum; ratione cuius in obiecto, quod considerat, non comprehendit totum, quod est in illo, prout à parte rei existit, sed solum secundum aliquam convenientiam, vel similitudinem quam plures res inter se habent, quae per modum vnius sub ea ratione considerantur. Quo fit, ut ad conceptum obiectivum praecisum secundum rationem ab alijs rebus, seu conceptibus, non sit necessaria praecisio rerum secundum se, sed sufficiat denominatio quadam à conceptu formali representante illum obiectivum, quia scilicet per illum non re-

praesentatur obiectum illud secundum id totum quod est in re, sed solum secundum talem rationem convenientiae, ut patet in conceptu obiectivo hominis ut sic, qui secundum rationem praecisus dicitur à Petro, Paulo, & alijs singularibus, à quibus in re non differt. Illa autem praecisio secundum rationem est denominatio à conceptu formali: quia nimirum homo, ut obijcitur tali conceptui, non est representatus secundum omnem modum quo in re existit, sed secundum convenientiam quam plures homines habent, qui per modum vnius sub ea ratione concipiuntur.

Sic ergo explicata hac praecisione rationis in conceptu obiectivo, non est difficile ostendere reperiri in conceptu obiectivo entis, quia per conceptum formalem entis, neque Deus, neque substantia creata, neque accidens representantur, secundum modum quo in re sunt, neque prout inter se differunt: sed solum prout aliquo modo inter se conveniunt, ac similia sunt: ergo id quod immediate, & adaequate obijcitur huic conceptui formali, est secundum rationem praecisum à proprio conceptu obiectivo substantiae, vel accidentis. Antecedens probatum est praecedente conclusione, adiunctis etiam quae dicta sunt superiori sect. consequentia verò patet, quia praecisio secundum rationem in nullo alio consistit, ut explicatum est. Et confirmatur primò; nam conceptus obiectivus entis secundum rationem non est conceptus obiectivus substantiae, aut accidentis, aut alicuius alterius determinati generis: neque etiam est aggregatum ex omnibus illis: ergo est aliquid vnum secundum rationem praecisum ab illis. Maior & minor probatae sunt in superioribus; consequentia patet, quia haec praecisio secundum rationem solum consistit in distinctione rationis in ordine ad conceptus formales. Confirmatur secundò, nam propter hanc praecisionem haec non est identica: *substantia est ens*: neque haec, *accidens est ens*: & tamen utraque est vera, quia in eis intelligitur praedicari aliquid commune utriusque, & secundum rationem ab utroque distinctum. Et hac etiam ratione, ut supra argumentabamur, fieri potest, ut post conceptionem alicuius sub ratione entis, dubitetur an sit substantia vel accidens, quod sine distinctione saltem rationis neque intelligi potest. Confirmatur tertio, quia non alia ratione datur conceptus obiectivus substantiae secundum rationem praecisus ab omnibus substantijs: & accidentis ab accidentibus, nisi propter convenientiam quam habent, & secundum quam praecise concipi possunt: ergo idem dicendum est de conceptu entis.

Fortasse aliquis respondebit, non esse convenientiam realem inter omnia entia in ratione entis, sicut est inter omnes substantias in ratione substantiae, vel inter accidentia in ratione accidentis. Sed, vel est sensus inter entia ut sic, nullam esse realem convenientiam, vel non esse tantam quanta est inter alia. Primum est planè falsum, neque intelligi potest, nisi ab his, qui existimant accidens, v.g. non dici ens nisi extrinseca denominatione, sicut medicina dicitur sana, ut interdum videtur insinuare Caieta. opusc. de analog. non. c. 2. sed non est verisimile, eum ita sensisse, ut dicitur latius infra tractando de analogia entis, & expressè idè Caiet. 1. p. q. 13. art. 5. docet ens, licet analogice dicatur de Deo & creaturis, intrinsecè de illis dici: & per se quidè notum videtur, non posse aliquid esse reale ens per denominationem extrinsecam: nam haec est propria ratio vel fundamentum entium rationis, ut postea dicitur: necesse est ergo, ut quod est ens reale, sit tale realiter ac formaliter per suam intrinsecam entitatem, quae est idem cum ipso, & inseparabilis ab ipso, etiam si reliqua omnia ab eo praescindi, vel separari intelligantur: & ita etiam accidentia, licet entitas substantiae ab eis separatur, intelliguntur intrinsecè retinere suam entitatem, quae sunt entia realia, & ideo supra cum D. Tho. dicebamus, analogiam entis non excludere, quin formalis

ratio

XVI.
Ratio entis
est substantia.

XVII.
Evasio re-
solvitur.

ratio significata per ens intrinsecè in omnibus analogatis reperitur. Hinc autem necessariò sequitur, vt illa habeant inter se aliquam realem conuenientiam, secundum suam intrinsecam rationem entis, vt supra etiam probatum est: Quod autem hæc conuenientia fortasse non sit tanta, quanta est inter substantias, vel accidentia inter se in proprijs rationibus, ad rem præsentem non refert, nam ad summum concludit, vnitatem conceptus entis non esse tantam, non vero quod non sit aliqua & sufficiens ad præcisionem conceptus obiectiuum secundum rationem: Sicut etiam non est tanta conuenientia inter substantias vt sic, quanta est inter homines: & nihilominus vtraque sufficit ad vnitatem, & præcisionem conceptus obiectiuum.

XVIII.

Aliter potest responderi, & assignari differentia, quia ratio entis est intima omnibus, & ideo non videtur posse præcindi, etiam secundum rationem ab aliquibus, alia verò rationes non sunt tam intimæ rebus. Sed hæc etiam differentia nulla est, si cū proportionem sumatur, nam etiam ratio entis substantiæ, & accidentis communissimè sumptæ intimè sunt in omnibus substantiis, & accidentibus sub quacunque ratione præcendantur, & considerentur. Hoc ergo nihil impedit ad præcisionem conceptus obiectiuum, maxime cum ostensum sit, hanc præcisionem non fundari semper in aliqua distinctione rei, sed solum in tali concipiendi modo, quo res sub vna habitudine, & non sub alia consideratur.

XIX.

Altera eius
solutio.

Contra hanc verò doctrinam multa obijci possunt, quæ partim attingunt analogiam entis, partim distinctionem, vel inclusionem eius in omnibus rebus vel modis determinantibus ipsum, de quibus in sequentibus dicendum est. Nunc solum illud obijciatur, quia ex dictis sequitur prædicamenta non esse primò diuersa, quia in aliqua ratione communi conueniunt. Respondetur, prædicamenta non dici primò diuersa, quia in nullo conueniant, cum constet plures conuenientias, vel similitudines inter varia prædicamenta intercedere, nam prædicamenta accidentium præter rationem entis conueniunt in ratione accidentis, quædam etiam conueniunt in ratione accidentis absoluti, & distinguuntur à respectu, &c. Dicuntur ergo primò diuersa, quia in nullo genere conueniunt, vt Porphyrius significauit in capite de specie. Item, quia non proprijs differentijs differunt, sed seipsis, vt ex dicendis sect. 6. constabit.

Corollaria ex superiori doctrina.

XX.

Modus intrinsecus
substantiæ
vel accidentis
non includitur in
conceptu
entis.

EX his infero primò, in hoc conceptu entis obiectiuo, & sic præciso non includi actu modos intrinsecos substantiæ, vel aliorum membrorum, quæ diuidunt ens. Patet, quia vel includerentur, vt constituentes illum conceptum entis, vel vt diuidentes. Non primum, quia impossibile est vnum, vt vnum, modis seu differentijs oppositis constitui. Neque etiam secundum, quia iam ille conceptus actu esset diuisus in duos, & ita ille conceptus non esset vnus cuius oppositum probatum est. Et confirmo, nam interrogo, quid sit actu includere illos modos: aut enim est, quod in re ipsa communis ille conceptus entis actu includat, in rebus illis, in quibus existit, illos modos: aut est, quod in mente seu in conceptu illo obiectiuo, vt præcise terminante talem conceptum formalem, includantur actu illi modi oppositi. Primum horum est verum, sed non est ad rem, quia hic conceptus obiectiuus consideratur, vt præcisus, & adæquatus conceptui formali entis vt sic: & non secundum totam realitatem, quam in re habet in omnibus inferioribus suis: hoc enim modo conceptus entis nec præcisus esse potest, neque vnus, cum includat actu totum id, quod ad distinctionem omnium generum, & conceptum necessarium est:

Franc. Suar. Metaph. Tom. I.

nec propriè ac verè dici potest cōceptus entis vt sic, sed sunt potius plures conceptus omnium entium secundum totas realitates eorum, à quibus conceptus præcisus entis re ipsa non distinguitur. Confirmatur, nam hoc modo, etiam conceptus hominis dici potest actu includere omnia indiuidua, quia conceptus obiectiuus hominis prout in re ipsa existit, realiter includit ipsa indiuidua, & proprios modos eorum, nec magis distinguitur in re homo à suis indiuiduis, quàm diuiditur ens à substantia, accidente, & alijs generibus, vt inferius constabit: valde autem impropriè propter hanc causam dicitur conceptus obiectiuus hominis actu includere omnia indiuidua, seu principia indiuiduantia earum. Loquendo autem de conceptu entis præciso in alio sensu, qui magis est ad rem, falsum est, includere actu modos oppositos inferiorum generum, quia vt sic, solum includit id, quod representatur per conceptum formalem eius: per illum autem conceptum formalem non representantur hi modi expresse ac distinctè secundum proprias rationes eorum, quia intellectus vt sic, concipiens, nihil horum percipit, vt ex dictis, & ex ipsa etiam experientia notum est, & ex alijs similibus; non enim alia ratione homo dicitur non includere actu indiuidua, sed potentia tantum, nisi quia vt representatur per conceptum præcisum hominis, non consideratur in illo aliqua indiuidualis ratio, sed solum ratio hominis.

Secundò inferitur hanc vocem, *ens*, non significare immediatè substantiam vel accedens, aut alia genera seu entitates simplices secundum proprias rationes earum, sed conceptum obiectiuum entis vt sic, & ratione illius genera seu entitates, in quibus in re ipsa existit. Ita sentiunt omnes auctores citati, tam hic, quam in conclusionem sectionis præcedentis, præfertim sect. 1. d. 3. q. 1. & 3. citantur etiam Auicenna. 1. suæ Metaph. c. 4. Algazel. c. 6. & sumitur ex D. Tho. cit. locis, & de ente & essentia c. 1. vbi Caiet. in re idem sentit, quamuis ab Scoto differat, & constituat in hoc differentiam inter ens & alia nomina significatia determinata genera, vel species: sed reuera nulla intercedit, quæ ad rem præsentem multum spectet, præter eam, quæ tractanda est sect. seq. Vnde potius hoc declaratur, & probatur: primò exemplo hominis (& idem est de similibus) significat enim immediatè hominem, & mediatè Petrum, in quo à parte rei ratio hominis reperitur. ergo similiter ens, &c. Probatur consequenter ex paritate rationis, quia vtròque nomen est commune, & vtròque conceptus obiectiuus est secundum rationem præcisus ab inferioribus, & nomen non significat illa, nisi ob aliquam conuenientiam, quam inter se habent.

Secundò declaratur à priori, quia, sicut voces exprimunt conceptus formales mentis, ita etiam immediatè significant obiecta, quæ per huiusmodi conceptus immediatè representantur: nam in tantum deseruiunt ad exprimendos conceptus, in quantum illud ipsum, quod conceptus naturaliter representant voces ex impositione significant, & deo vox interdum in communi imponitur: quia conceptus, quem exprimit, communis etiam est: ergo illud ipsum, quod est immediatum obiectum formalis conceptus, est immediatum significatum vocis adæquatè illi conceptui: huiusmodi autem est hæc vox, *ens*, respectu conceptus formalis entis.

Tertiò hoc amplius declaratur, quia hæc vox, *ens*, ita significat plura, vt ex vnica & prima impositione illa omnia comprehendat: ergo signum est, non significare illa immediatè, sed medio aliquo conceptu obiectiuo communi omnibus illis. Antecedens declaratur ex differentia inter analogiam huius vocis, & aliarum, quæ per solam proportionalitatem, vel extrinsecam habitudinem ad vnum analogia sunt: nam in ceteris semper vox ex primæua impositione significat vnum tantum, postea verò per Metapho-

XXI.

Ens non significat
immediatè
substantiam,
vel accedens.

XXII.

E ram

ram aliquam translata est ad significandū aliud: unde fit, ut immediatē significet vtrumq; quasi duplici impositione & significatione. In quo cum aequiuocis conueniunt, solumq; differunt, quod in aequiuocis vtrāq; impositio est æque prima, & nō manat ab altera, sicut in prædictis analogis. Exempla sunt, *visus* ex prima impositione solum significat quandam hominis actionem, postea verò translata est hæc vox ad significandam agri amenitatem: similiter *sanum*, ex prima impositione significat solum sanitatem in animali existentem, deinde verò translatum est ad significanda alia, quæ habent habitudinem ad sanitatem animalis. Et ratio est, tum quia hæc multiplex significatio & impositio non est orta ex vno conceptu, sed ex multis, tum etiam, quia non fundatur in reali conuenientia rerum significatarum, sed solum in extrinseca habitudine, vel proportionē. At verò nomen, *ens*, ex propria & primæua impositione habet significationem communem omnibus entibus, ut patet, tum ex communi vñu, & apprehensione talis vocis, tum ex formali, vel quasi formali significato eius, quod est esse, quod de se commune est, & intrinsecum omnibus realibus entibus: tum denique, quia illa impositio orta est ex vno cōceptu formali entis ut sic. Atq; hinc probata etiam relinquitur prima consequentia, quia vna vox non potest ex vi vnius impositionis significare plura ut plura, sed vt sunt aliquo modo vnum, & ideo de ratione vocis communis est, vt saltem secundum rationem, & in ordine ad conceptus, quos voces exprimunt, nō significet immediatē plura, vt talia sunt. Quod in præsentē ostendi potest, nam ens non significat immediatē substantiam solam, alias accidens non esset intrinsecū ens, neq; etiam significat simul substantiam, vt substantiam, neq; accidens vt accidens, vt declarari facile potest, discurrendo per illa tria membra suprà posita, quia scilicet nec disiunctiue, nec copulatiue, nec simpliciter, potest illa immediatē significare, vt facile patebit applicando argumēta suprà facta. Hæc enim tria, *conceptus formæ, intellectus, & vox*, proportionem inter se seruant, & ideo ab vno ad aliud sæpē argumentamur, non quidem vitiosum circulum committendo, sed de vnoquoq; fumendo, quod nobis notius, aut ab alijs facilius concessum videtur.

XXIII.

Quartō argumentor, quia propter hanc immediatam significationem conceptus seu rationis communis entis potest propriissimè ens distribui, dicendo, omne ens est bonum, & diuidi, verbi gratia, in substantiam & accidens, non enim sola vox ibi diuiditur, sed quod voce significatur. Propterea etiam optimè fit comparatio, dicendo hoc esse perfectius ens, quam illud, quam etiam facit Aristotel. 6. Metaphysic. capite 1. Ac denique optimè vtitur hac voce tanquam extremo, vel medio syllogismi, nam vocis vnitatis non deseruiet ad ratiocinandum, nisi ratione vnius significati proximi, & immediati. Atque hoc modo est optima illa communis ratio, quod ens in quantum ens, est obiectum intellectus, vel scietia Metaphysicæ: vnde necesse est, vt sit aliquid vñū immediatē illa voce significatum: hæc enim ratio in tantum efficax esse potest, in quantum illud non est vtrumq; obiectum, sed etiam est subiectum, de quo fiunt demonstrationes, & medium ad demonstrandum aliqua de inferioribus. Vltimò accedit experientia sæpē tacta, quia audito nomine entis aliquid concipimus, & non substantiam, neq; accidens. Dicit enim nō potest (vt aliqui significant) tunc nos sistere in conceptu vocis, quia id est contra experientiam: alium enim conceptum format, qui scit vocis *ens*, significationem quam qui ignorat: hic enim concipit vocem, & ibi sistit, vel dubitat, quid ea voce significetur: ille verò præter vocem concipit rem significatam, & de significatione nullo modo dubitat, & tamen non concipit substantiam, neque accidens: habet ergo hæc vox aliud immediatius significatū.

Sed obiicit Soncinas nonnullas rationes, quas sequenti sectione afferemus, solum enim probant, ens nō significare aliquod medium ex natura rei distinctum à substantia, & accidentibus, non verò quod ratione distingui non possit per confusum mentis conceptum. Obiicit deinde Arist. 10. Metaph. text. 8. dicentem, ens significare decē prædicamenta, quod Auerroes exponit de prima significatione & sine medio, quem ibi sequitur Alex. Alenf. Obiicit secundò Arist. 6. Metaph. text. 4. dicentem, si non dantur entia abstracta à materia, Philosophiam naturalem esse primam Philosophiam, id est, Metaphysicam scientiam ab illa distingui minime posse, quæ consequentia nō esset bona, si ens vt ens significaret aliquid commune substantiæ, & accidenti, nam illud esse posset obiectum Metaphysicæ, etiam si non essent immateria lia entia. Tercio obiicere possumus Arist. 1. Physic. text. 25. vbi significat, ens non significare aliquid vñū, quod possit esse medium syllogismi, ea enim de causa reuocat illam ratiocinationem Parmenidis. Quicquid est præter ens, est non ens, sed non ens est nihil: ergo quicquid est præter ens, est nihil.

XXIV.

Quartō obiici potest Arist. 7. Metaph. c. 4. text. 15. dicens, ipsum ens dici de omnib. generibus seu prædicamentis, non tamen similiter, id est, non secundū eandem rationem & conceptum. Quintò citatur idem Arist. 8. Metaph. c. 6. text. 16. dicens, *ipsum ens hoc quidem*, id est, per se & vt tale est, *statim esse substantiam, quale, quantum*, &c. & ideo non poni in definitione, quasi dicat, ens immediatē descendere ad prima genera, quibus locis Auerroes, Alexander, & D. Thomas ita exponit & sentiunt. Sextò assertur Arist. 1. Prior. c. 28. vbi significat, prima genera talia esse, vt de ipsis nihil dicatur, vt Alexander & Philoponus videntur exponere.

XXV.

Ad primum testimonium respondetur, Arist. nihil ibi dicere de significatione immediata, sed solum de generali, & æquali predicatione entis, & vnius: nā in omnibus prædicamentis æquē reperiuntur, & inde concludit inter se idem esse. Ad cuius rationis efficaciam necesse non est, vt in hac significatione tollatur omne medium rationis. Vnde D. Tho. ibi ait, ens significare naturas decem generum secundum quod sunt actū, vel potentia, in quo satis indicat, nō significare illas immediatē secundum rationes proprias, sed secundum aliquam communem. Expositio itaq; Auerrois necessaria nobis non est, quamquam ipse satis declaret, se solum excludere medium quod fit genus, quodque dicat naturam definitam & propriè contrahibilem, de quo postea dicemus.

XXVI.
Solutio.

Ad secundum respondent aliqui, argumentum Aristotelis bonū esse, non tamen fundari in eo, quod ens significare non possit conceptum communem substantiæ & accidenti, sed in hoc, quod si nulla esset res abstrahens secundum esse à materia, ratio entis vt sit, non abstraheret à materia magis, quam ratio corporis vel entis naturalis, & ideo consideratio entis vt sit, non transcenderet limites Philosophiæ naturalis, quia tunc materialis substantia esset primum ens, eadem autem est scientia primi entis, & entis communis, vt in principio libri 4. dixerat, & D. Thomas & Scotus in dicto loco, libro 6. Animaduertunt.

XXVII.

Hæc verò communis responsio maiori eget examine. Dubitari enim inprimis potest, an, licet nullæ essent immateriales substantiæ, danda esset scientia Metaphysicæ, à Physicæ & Mathematicæ distincta. Nam videtur ita esse asserendum, nam tunc daretur ratio entis abstrahens à substantia materiali, & à quantitate alijsq; accidentibus. Darentur etiam proprietates communes, vt *veritas, vñitas, idem, diuersum, totum, pars*, &c. de quibus nec Physica, nec Mathematica tractant nunc, neque etiam tunc tractarent, cū sint communiora, & excedentia propria obiecta. Ergo necessaria esset tertia scientia vtraque superior, quæ

XXVIII.

quæ proinde esset Metaphysica. Vnde potest secundum dubitari, an illa scientia esset prior tunc, quam naturalis Philosophia, videtur enim ita dicendum, quia esset de obiecto abstractiori & priori.

Mihi quidem probabile est, etiam data illa hypothesi, adhuc relinqui locum Metaphysicæ scientiæ: nunc enim vna tantum pars eius est, quæ de substantiis spiritualibus disputat; quoad reliquas ergo partes manere tunc posset, disputare de ente, aliisque transcendentibus, & de decem prædicamentis, & de principiis ac causis vniuersalibus. Hoc tamen posito, nihilominus iuxta mentem Aristotelis citato loco, naturalis Philosophia esset prima scientia seu Philosophia, saltem dignitate & præstantia, quoniam ageret de nobilissimo obiecto: sc. de substantia vt sic, & de omni substantia: & consequenter etiam ageret de primis causis rerum & principiis, non quidem secundum abstractionem mentis, sed secundum rem.

XXIX.

Vnde tandem dicitur probabilis videri, in eo casu non fore necessariam scientiam Metaphysicæ specialem, & naturali Philosophia distinctam. Ratio est, quia tunc Philosophia ageret de omni substantia & consequenter de omnibus accidentibus, etiam de quantitate prout est proprietas substantiæ, & quoad entitatem & essentiam eius, & quatenus distinguitur, tam ab ipsa substantia, quam ab aliis omnibus proprietatibus eius, quia tota hæc consideratio quantitatis non abstraheret à materia sensibili, nec excederet latitudinem obiecti Philosophiæ. Atque eadem ratione ad eandem Philosophiam spectaret omnium prædicamentorum diuisio & consideratio, quia nihil in eis esset re ipsa non fundatum in substantia sensibili: nec enim latius se extenderent prædicamenta accidentium, quam prædicamentum substantiæ. Rursus omnium essentiarum, omniumque causarum realem consideratio ad Philosophiam spectaret, propter eandem causam. Ac denique pari ratione eadem ageret de prædicatis communibus substantiæ, & accidentibus, nec propter illa sola oporteret specialem scientiam constituere, quia non abstraheret à materia sensibili, & conceptus entis non esset alius à conceptu entis materialis. Neque obfaret, quod ratio entis & similes, communes essent rebus Mathematicis & Physicis: quia illa communitas solum esset secundum conuenientiam realem, non secundum aliquam peculiarem abstractionem pertinentem ad constituendum obiectum scientiæ. Sicut etiam nunc quantitas continua & discreta conueniunt in communi ratione quantitatis, & tamen non datur vna Mathematica communis, quia Physica sufficienter tractat de illa conuenientia & ratione communi, in qua non reperitur specialis abstractio constituens peculiare obiectum scibile: ita ergo esset in eo casu.

XXX.

Ad tertium testimonium, ommissa Soti, & aliorum expositione, dicentium illam propositionem esse falsam: *Quicquid est præter ens, est non ens*, quia ens simpliciter dictum accipitur pro substantia: hoc enim in rigore falsum est, vt infra ostendam: & præterea seruata proportionem prædicati & subiecti, adhuc esset verum dicere, quidquid est præter ens, esse non ens. Hac (inquam) ommissa expositione, responderetur Aristotelem non negare ens posse esse medium syllogismi, neque hac de causa rejicere rationem Parmenidis, sed quia & sumebat esse ens vnum propriè & in rigore, cum solum sit analogum: tum etiam quia voce vnius æquiuocè utebatur: sic enim ex præmissis supra positis concludebat, id quod est, seu ens, esse vnum: ergo quidquid est præter vnum, est nihil, vt ita conficeret, omnia vnum esse, quæ est manifesta æquiuocatio, nam ipse intendebat, omnia esse vnum in re ipsa, ens autem si præcise sumatur, & quasi immobiliter, non est hoc modo vnum, sed ratione tantum: si autem sumatur distributiue, & pro singulis entibus, sic quidem vnumquodque ens vnum est, non tamen omnia sunt vnum.

Franc. Suar. Metaph. Tom. I.

Ad quartum negatur illa expositio, cum enim ait Aristoteles, ens existere in omnibus, sed non similiter, non rectè exponitur, id est, non vno conceptu, sed non eodem modo, quia de substantia simpliciter, de aliis verò secundum quid dicitur, vt D. Thom. exponit. Quantum solum probat ens non esse tale medium, quod propriè contrahatur ad inferiora per aliquid, quod non sit ens, sed per simplicem determinationem, qua vnumquodque genus seipso est ens, & tale ens, quod verissimum est, vt latius videbimus sect. 5. & 6. non tamen excludit medium conceptum ex confuso modo concipiendi nostro. Ad sextum respondeo in primis, Aristotelem nullam ibi mentionem facere decem primorum generum: sed absolute ait, quædam esse, quæ de aliis prædicantur, de ipsis autem nihil, quod nos possumus exponere de transcendentibus, de quibus nihil, vt superius prædicatur: sic enim restringenda videtur illa propositio, nam vt æquale nihil est, de quo non possit aliquid prædicari, nam ipsa transcendentia de se inuicem prædicantur propriè, & non omnino identicè. Vnde si quis velit de decem generibus illud membrum exponere, necesse est, vt aliter illud restringat ad prædicata superiora, quæ sunt genera, vel species, nam absolute quomodo potest esse verum, cum euidenter constet multa de primis generibus prædicari? Imò ipse Aristotel. 2. Posterior. cap. 14. significat, prædicata superiora, seu vniuersalia quædam contineri intra genus, quædam verò de aliis dici etiam extra genus, quod expositores omnes dictum esse intelligunt propter ens, & similia.

Vltimò sequitur ex dictis, ens non solum dicere conceptum vnum & præcise, prout absolute abstractum consideratur, sed etiam prout comparatur ad inferiora, vt de eis prædicetur, vel existens in eis consideretur. Probatur, quia post quamcunque notitiam abstractiuam conceptus communis à particularibus, potest intellectus facere comparatiuam: ergo illud ipsum, quod abstractum est in ente, potest ad inferiora comparare, non est enim maior repugnantia in conceptu entis, quam in aliis communibus: sed potius est eadem ratio, scilicet quia totus ille conceptus est in ipsis inferioribus, siue ab eis re distinguatur, siue ratione tantum, hoc enim nil refert: imò quo minor fuerit inter illa distinctio in re, eo verius vnum attribuetur alteri: sic enim, quamuis sapientiæ Dei præcindamus, & ratione à Deo distinguamus, illam ad Deum comparantes, verè ac propriè dicimus sapientiæ esse in Deo. Ad hunc ergo modum ratio entis præcise concepta rectè ad substantiam & accides comparatur, & in eis esse dicitur, & hoc modo fiunt hæc prædicationes, *substantia est ens, & accides est ens*. Vnde confirmatur, quia omnis hæc comparatio, vel compositio fit ex simplicibus conceptibus: ergo, postquam intellectus cōcepit præcise ens, potest simul concipere substantiam, vel accides secundum proprios conceptus, quia hi conceptus simplices non habent inter se repugnantiam, vt per se constat: ergo similiter potest tunc intellectus ens ad substantiam comparare tanquam in illa existens, & similiter ad accides: ergo conceptus entis, etiam vt comparatus ad conceptum substantiæ, & accidentis, est secundum rationem præcise ab illis.

Dices: Ergo conceptus entis, etiam vt inclusus in inferioribus, est præcise ab illis, quod repugnat supra dictis: quia inclusus in inferioribus, nihil aliud est, quam ipsa, quia nihil in ipsis est, quod non sit ens: Sequela verò parer, quia ens non potest comparari ad inferiora, vel prædicari de illis, nisi vt est in illis: ergo, si vt dicit præcise conceptum, comparatur ad inferiora, etiam vt est in illis, erit præcise. Respondetur esse æquiuocationem à modo concipiendi nostro ad rem ipsam, & è contrario. In rigore ergo negatur sequela, quia licet conceptus entis, qui à nobis præcinditur secundum rationem, sit in inferioribus,

XXXI.

XXXII.
Conceptus entis etiam vt comparatur ad inferiora, est præcise ab illis.

XXXIII.

terioribus, tamē vt est præcisus, formaliter loquendo, non est in inferioribus, id est, non habet in illis eum statum, seu modū essendi, quem habet per denominationem extrinsecam ex præcisione intellectus. Quando autem dicitur hic conceptus, etiam vt præcisus, comparari ad inferiora, eisq; attribui, non est sensus, quod secundum eam præcisionem seu denominationem attribuitur inferioribus, sed solum quod ratio illa sic concepta ad inferiores comparata in omnibus illis inclusa inueniatur. Quocirca si non fiat illa reduplicatio de ratione entis vt præcisa, sed simpliciter sit sermo de ratione entis præcise concepta, verum est, rationem illam esse in inferioribus, & in eis omnino, & intinē includi, & nihilominus ratione præcisci, quamuis in re non sit præcisa.

XXXIV. Sed statim vrget difficultas, quia iuxta hæc nihil videtur deesse conceptui entis ad rationem proprii vniuersalis, nam erit vnum in multis, & de multis. Sed hæc difficultas pendet ex duabus rationibus dubitandi in principio sectionis positis. Vna est de vniuocatione entis, quia si ens non est vniuocum, illa ratio sufficit, vt non sit proprii vniuersale: quomodo autem ex dictis non sequatur esse vniuocum, & quid illi ad vniuocationem desit, infra in proprio loco est tractandum, agendo de diuisionibus entis: nunc solum assero, lōgē clariora & certiora videri, quā quod ens sit analogum, & ideo non recte propter defendendam analogiam negari vnitatem conceptus, sed si alterum negandum esset, potius analogia, quæ incerta est, quam vnitatis conceptus, quæ certis rationibus videtur demonstrari, elier neganda. Re tamen vera neutram negari necesse est, quia ad vniuocationem non sufficit, quod conceptus in se sit aliquo modo vnus, sed necesse est, vt æquali habitudine, & ordine respiciat multa, quod non habet conceptus entis, vt latius citato loco exponemus. Alia difficultas erat de modo, quo ens descendit, vel trahitur ad inferiora secundum rationem, de qua re paulo inferius propriam faciemus sectionem, quia & obscuram habet difficultatem, & ex aliis prius dicendis pendet.

SECTIO III.

Utrum ratio seu conceptus entis in re ipsa & ante intellectum sit aliquo modo præcisus ab inferioribus.

I.
Explicatio
questionis.

Æc questio videri potest communis omnibus gradibus, seu cōceptibus superioribus respectu inferiorū, de quibus agendum est disput. 5. sect. 1. & disput. 6. sect. 2. Sed hic habet difficultatem specialem propter transcendentiam entis, & ideo breuiter expedienda hic est: supponendo, præter distinctionem realem perfectam, quæ intercedit inter entitates mutuo separabiles, posse in rebus ante intellectum aliam minorem inueniri, qualis esse solet inter rem, & modum rei, vt infra latius dicturi sumus. Hic ergo, vt certum supponimus rationem entis, non distingui realiter priori modo ab inferioribus, in quibus existit, quod per se notum est in omni communi prædicato, & a fortiori patebit ex dicendis. Inquirimus autem, an esse tale vel tale ens, addat aliquem modum ex natura rei, & ante intellectum, distinctum ab ipso ente, ita vt ens, vel tale ens, verbi gratia, substantia, ex natura rei in ratione sua formali distinguantur, quatenus substantia addit aliquem modum, quem non dicit ens.

Disput. 7.

Argumenta partis affirmantis.

Videtur ex dictis sequi ita esse affirmandum. Primo, quia ratio entis eadem est in re, quæ mente concipitur, sed in mente concepta non includit modum substantiæ, vel accidentis: ergo neque in re ipsa, sed rationes substantiæ vel accidentis includit suos modos: ergo ratio entis in re est distincta ab illis. Maior (cetera enim omnia nota sunt) probatur, quia non dicimus rationem entis eodem modo esse in re, quo concipitur, quantum ad modum, scilicet, quem habet ex præcisione concipientis, sed dicimus rationem illam conceptam esse eandem, quæ est in re, & hoc videtur per se notum, quia intellectus in hoc conceptu non fingit rem, vel rationem conceptam: ergo eandem concipit, quæ est in re.

Secundo, quæ in re sunt separabilia, in re sunt aliquo modo distincta, quia includunt hæc duo negationes eiusdem rationis seu æquiuales, maxime in rebus finitis: sed ratio entis est in re separabilis à ratione substantiæ, nam saluatur in accidente, & è contrario est separabilis à ratione accidentis, quia saluatur in sola substantia: ergo est aliquo modo in re distincta ab illis. Dices, rationem entis, quæ est in substantia, non esse separabilem ab illa, neque quæ in accidente, ab illo, & ideo non esse necessariam distinctionem ex natura rei inter illa. Sed contra, nam ad distinctionem ex natura rei sufficit prædictus separationis modus, scilicet, quod alicubi possit vna ratio reperiri sine alia: quia, si in re sint omnino idem, non videtur intelligibile, præsertim in rebus finitis, quod non se semper comitentur, quia, quæ in re omnino idem sunt, vbique sunt idem: sed in accidente, verbi gratia, ratio entis, & ratio substantiæ non sunt idem: ergo neque secundum se, & absolute idem sunt.

Quod in hunc modum tertio declaratur, quia substantia à parte rei non ex eo est substantia, ex quo est ens (& idem est de accidente) ergo est aliqua distinctio ex natura rei inter conceptum obiectum entis, & substantiæ, etiam prout in re sunt in ipsamet substantia. Antecedens patet, quia substantia ex eodem est ens, ex quo accidet, nam in ratione entis vnum sunt: ergo substantia non est substantia ex eo, quod ens, alioqui quidquid ea ratione constitueretur in ratione entis, constitueretur etiam in ratione substantiæ. Prima verò consequentia probatur, quia distinctio ex natura rei optime colligitur ex effectibus formalibus seu constitutis distinctis: cum ergo aliud quid constituatur per rationem substantiæ, quam per rationem entis vt sic, necesse est, vt in re habeant aliquam distinctionem.

Quarto censei solet difficile argumentum, quia impossibile videtur, vt eadem res secundum idem conueniat cum alia, & ab ea differat, sed substantia à parte rei: & ante omnem intellectum conuenit, seu est similis accidenti in ratione entis, differt autem seu est dissimilis in ratione substantiæ: ergo hæc duo distinguuntur ex natura rei aliquo modo in ipsamet substantia, alioqui secundum idem omnino esset similis, & dissimilis accidenti. Quod esse impossibile probatur, quia hæc duo includunt contradictionem, nam conuenientia & similitudo dicit aliquam rationem vnitatis, similitudo enim fundatur in vnitatem, vt Aristoteles dixit 5. Metaphysicæ: dissimilitudo autem dicit potius rationem multitudinis. Et confirmatur, & explicatur contradictio: quia, si in substantia ratio substantiæ, & entis est omnino eadem: ergo quicquid est de essentia substantiæ, est de essentia entis, & è contrario: alioqui differrent essentialiter, nam quocunque addito, vel ablato mutatur essentia: si autem differunt essentialiter: ergo in re ipsa habent distinctionem aliquam, nam essentialis ratio in re ipsa consistit. Si autem, quicquid est de essentia substantiæ, est de essentia entis, sequitur &

ratio-

II.

Primum.

III.

Secundum.

IV.

Tertium.

V.

Quartum.

rationem substantiæ reperiri in accidente, cum quo conuenit in ratione entis, & non reperiri, quia reuera accidens non est substantia, sed dissimile illi. Sequitur etiam, substantiam esse similem accidenti in ratione entis, quia hoc supponitur, & non esse similem, quia ratio entis in accidenti. Et consequenter etiam sequitur rationem entis affirmari de accidente propter conuenientiam cum substantia, & negari posse propter disconuenientiam, quam in eadem ratione habere dicitur. Denique conuenientia & disconuenientia dicunt relationes essentialiter diuersas: ergo requirunt in re fundamenta, & rationes fundandi seu terminandi essentialiter diuersas.

VI. Propter hæc & similia argumenta opinantur aliqui ens dicere conceptum obiectuum ex natura rei distinctum ac præcisum ab omnibus inferioribus, & à conceptibus quantumuis simplicibus sub eo contentis, ut sunt: substantia, accidens, & similia, & hæc censetur communiter opinio Scoti in 1. d. 3. q. 1. & 3. & d. 8. q. 2. & in 2. d. 3. q. 1. & eam sequuntur Scotistæ, qui à fortiori idem sentiunt de omnibus prædicatis vniuersalibus, de quibus latius inferius.

Vera sententia.

VII. Nihilominus dicendum est, conceptum entis obiectuum prout in re ipsa existit, non esse aliquid ex natura rei distinctum ac præcisum ab inferioribus, in quibus existit. Hæc est opinio communis totius Scholæ D. Tho. quam in primis necessario docet omnes, qui negant conceptum obiectuum entis esse ratione præcisum, ut Soncin. Caiet. Ferrar. & specialiter id declarat Caiet. in dicto opusculo de ente & essentiali, c. 9. quæst. 2. & idem tenet Fonseca loco citato, quamuis de distinctione inter prædicata essentialia superiora, & inferiora aliter sentire videatur, 2. Metaph. c. 2. text. 11. & alibi, de quo infra suo loco. Idem etiam à fortiori tenent omnes, qui negant genus ex natura rei distingui ab speciebus, vel speciem ab indiuiduis, ut Greg. in 1. d. 8. q. 2. & 3. Capreol. q. 4. art. 3. ad argum. contra 2. conc. Sonc. 7. Metaph. q. 36. Scot. in Log. q. 3. art. 2. Eandem opinionem specialiter tenet Capreol. in 1. d. 2. q. 1. ad argum. Scoti cont. ult. concl. Et est aperta sententia D. Tho. 1. cont. Gent. c. 26. rat. 4. imo & Scotus 10. Metaph. text. 3. hanc videtur tenere sententiam, constituit enim differentiam inter ens & vnum: nam ens (inquit) prædicat eadem naturam realiter & formaliter de generibus, de quibus quoddamatiue prædicatur: vnum vero, licet prædicet eandem naturam realiter, non tamen formaliter: quia vnum dicit passionem, non essentiam. Quamuis fortasse in alio sensu ibi Scotus locutus est: sc. ens dicere essentiam omnium generum, non tamen totam: vnum vero omnino esse extra essentiam. Sumiturque hæc sententia ex Arist. 8. Metaph. c. ult. text. 16. vbi dicit, ipsum ens seipso absque aliquo addito determinari ad substantiam, quantitatem, qualitatem, & ideo non poni in definitionibus, quia non dicit determinatam naturam contrahibilem per aliquam differentiam. Et ita exposuerunt Commentator, D. Th. & Alex. Alef. ibi. Scot. vero exponit, quod Arist. excludat differentias realiter distinctas, non vero formaliter. Sed hoc, & est aperte contra mentem Arist. & ab ipso etiam Scoto non dicitur consequenter, quia etiam inferiora genera non distinguuntur realiter à suis differentiis, sed ad summum formaliter, iuxta eiusdem Scoti doctrinam: ergo hanc etiam distinctionem, & compositionem excludit Arist. in determinatione entis ad sua inferiora.

VIII. Ratione probatur primò. Si ens, & substantia ex natura rei distinguantur, vel se habent, ut totum & pars, seu includens & inclusum, vel ut omnino distincta. Hoc posterius nemo dicit, neque apprehendi potest, alias substantia præcise & formaliter

Franc. Suar. Metaph. Tom. I.

sumpta, ut condistincta ab ente, non includeret ens, quod est impossibile, cum de conceptu essentiali substantiæ sit esse ens simpliciter. Quod vero nec primò dici possit, probatur, nam, si ens & substantia illo modo distinguuntur, resolui potest substantia in duos conceptus ex natura rei distinctos: ergo in qualibet singulari substantia datur illa distinctio ex natura rei, quæ antecedit intellectui, & debet esse in rebus ipsis singularibus, illi ergo duo conceptus, non tantum prout à nobis apprehenduntur, sed etiam in re ipsa distinguuntur. Hoc autem esse impossibile ex parte vtriusque conceptus ostendi potest, primo ex parte conceptus ipsius entis, nam si in re ipsa præscindit, & distinguitur à modo contrahente ipsum ad esse substantiæ, quæro, quale ens est illud, quod manere intelligitur præciso illo modo? Aut enim est ens commune, & ab omni singularitate abstractum, aut determinatum ad singulare ens. Primum est euidenter falsum, tum quia alias in re ipsa esset res vniuersalis, & vniuersaliter, quod repugnat, quia illud ens est à parte rei existens, & productum: ergo est intrinsece determinatum ac singulare, tum etiam, quia est incommunicabile alteri, præterquam huic substantiæ, si in indiuiduo loquamur. Secundum ergo necessario dicendum est, & tunc interrogo, an in ente sic præciso à modo substantiæ sit aliqua distinctio ex natura rei inter communem rationem entis, & tale ens, vel non: nam si est distinctio, redit idem argumentum, oportebit enim resolvere illum conceptum in duos, & sic procedere in infinitum, si vero non est distinctio: ergo, ut communis ratio entis determinetur ad tale ens, non oportet inter ea distinctionem ex natura rei fingere: ergo neque ut determinetur ens ad substantiam: est enim eadem ratio, & omnia argumenta in principio facta applicari possunt ad illum conceptum entis, qui dicitur esse præcisus à substantia, prout in ea realiter existit, & in illo necessario soluenda sunt, & à nullum manebit fundamentum ad talem distinctionem fingendam. Præterquam quod vix potest mente concipi entitas realis & singularis, & tamen quod in sua intrinseca, & essentiali ratione formalissime non includat rationem substantiæ: aut accidentis.

Deinde idem ostendi potest ex parte alterius conceptus, seu modi contrahendi entis: nam inquiri, an in illo intrinsece includatur ens, nec ne, si non includitur, nihil est, nihil ergo addit substantia supra ens, neque illud potest efficere distinctionem inter ens, & substantiam: imò nec potest determinare seu contrahere ens, aut constituere substantiam, quemodo enim id quod est nihil, hæc omnia præstabit? Si autem includitur, ergo & modus ille includit totum conceptum substantiæ, & de illo redit quæstio, an distinguatur ex natura rei ab ente, vel non: nam si non distinguitur, idem dici poterit de substantia: si vero distinguitur, oportebit illum resolvere in alios duos conceptus ex natura rei distinctos, & sic in infinitum procedere. Posset huic argumento responderi, negando bimembrem partitionem in principio positam, scilicet ens distingui à substantia tanquam partem à parte, vel tanquam partem à toto: sed ut simplicem conceptum communem à simplici conceptu particulari, ita ut communis in particulari includatur, quamuis non è contrario. Sed, quamuis hæc responsio verum fortasse sumat, ut inferius latius exponemus, tamen ab ea manifeste sequitur, non posse esse distinctionem ex natura rei inter conceptum entis, prout existentem realiter in suis inferioribus, & illa. Nam si conceptus inferior, v. g. substantiæ, est simplex, ita ut non possit resolui in duos conceptus inter se ex natura rei distinctos, quomodo potest intelligi, quod in eo sit distinctio ex natura rei inter ipsum, & aliquid in illo inclusum? igitur hoc ipsum factum declarat, hunc distinctionis modum non esse in rebus ipsis actualiter, sed solum ut in fundamento,

IX.

X.
2. Ratio.

damento, per rationis autem præcisionem consummari.

Secundò, conceptus entis non solum à creaturis, sed etiam à Deo præscinditur: sed in Deo non distinguitur ex natura rei conceptus entis ut sic, à conceptu talis entis, scilicet increati, vel infiniti: ergo neque in cæteris entibus. Maior constat ex dictis, & minor etiam est certa, tum ex summa Dei simplicitate, nam si in eo esset aliqua distinctio ex natura rei, non esset summè simplex, tum etiam, quia alias daretur in rebus aliqua ratio realis ex natura rei distincta ab omnibus alijs, ex se & natura sua prior Deo, ut Deus est, scilicet illa ratio entis, quæ in Deo esset distincta à ratione Dei: hoc autem est impossibile, quia Deus ut Deus essentialiter est primum ens, & duratione, & perfectione, & natura. Denique, quia illam ratio entis, quæ in Deo est, essentialiter habet diuinas proprietates, ut esse independentem, & increatam: unde etiam secundum illam rationem entis prout est in re, infinite distat Deus à creaturis. Quibus argumentis Soncinas li. 4. Metaph. q. 2. contendit probare, ens non dicere conceptum obiectiuum præcisiu, sed probant de præcissione secundum rem, non tamen de præcissione secundum rationem. Prima verò consequentia argumenti probatur, quia licet conceptus inferiores entium in creaturis non sint æquè simplices conceptui rei, & ideo videri possit dispar eorum ratio, tamè in præsentia est eadem, tum quia, si rationes in principio factæ ostenderent distinctionem ex natura rei inter ens & inferiora, eandem omnino ostenderent in Deo, nam eodem modo applicari possunt, ut in solutionibus patebit, tum etiam, quia respectu entis ut sic, etiam inferiores conceptus creaturarum sunt simplices, & in eis non potest intelligi aliqua realitas prior natura, quam sit propria vniuersi, & entitas secundum determinatam rationem eius. Quomodo enim concipi potest, ut in substantia sit realiter seu ex natura rei prior aliqua entitas sub ratione entis, quam sub ratione substantiæ?

XI.
3. Ratio.

Vltimò argumentor, quia sola distinctio conceptuum nostrorum, quibus aliquid concipimus per modum communis & particularis, non indicat sufficienter distinctionem ex natura rei in re concepta: ergo neque illa indicat in conceptu entis respectu inferiorum: ergo nulla est talis distinctio. Hæc secunda cōsequentia patet, quia nullum aliud excogitari potest indicium aut vestigium talis distinctionis, quæ non solum sine sufficiente, verum etiam sine cogente ratione asserenda non est: quia & in vniuersum loquendo distinctiones non sunt multiplicandæ sine causa, & præsertim ac specialiter hæc, quæ vix mente concipi potest. Prima verò cōsequentiā patet, quia non est maior ratio de conceptu communi & particulari in ente, quam in reliquis, imò in ente propter transcendentiam suam est minor distinctionis ratio. Primum verò antecedens patet imprimis in rebus diuinis tantum, nam conceptus personæ diuinæ communis est tribus diuinis personis, quæ in ea communi ratione cōueniunt, & in proprijs distinguuntur, & tamè in vnaquaq; earum ratio personæ, & ratio talis personæ non distinguuntur ex natura rei, sed ratione tantum. Deinde patet etiam in rationibus communibus Deo, & creaturis, ut ferè iam explicatū est in ratione entis prout in Deo existit. Et declarari etiā potest in ratione sapientiæ, v. g. in qua conueniunt aliquo modo sapientia creata, & increata, & tamen neque in increata sapientiā distinguuntur ex natura rei communis ratio sapientiæ, & propria talis sapientiæ, propter summam simplicitatem, & perfectionem eius: neque etiam in sapientia creata possunt illæ duæ rationes ex natura rei distingui, quia, quantumuis præscindas rationem sapientiæ, si illam consideres in re existentem in sapientia creata, intelliges illam intrinsicè creatam, & consequenter in re ipsa indistinctam, & minimè præcisam ex natura rei ab illo

modo, quo determinatur ad esse sapientiæ creatæ, alioqui oporteret intelligere in sapientia creata rationem aliquā realem sapientiæ, quæ non solum secundum rationem, sed etiam secundum rem abstraheret à ratione creatæ, & increatæ, quod & absurdissimū est, & mente concipi non potest, quia quidquid est entitatis in sapientia creata, est factum, & pendens. Tandem idem ostendi potest rationibus communibus solis rebus creatis, quod latè præstabitur infra, de vniuersalibus disputantes: nunc breuiter declaratur, quia possunt ex subtilitate & modo concipiendi humani intellectus hi conceptus superiores & inferiores infinitis modis variari & multiplicari: signū ergo est, id non semper fundari in distinctione, quæ sit in rebus, sed in modo concipiendi nostro, supposito aliquo fundamento similitudinis, cōuenientię, aut eminētiæ ipsarum rerum: alioqui oporteret fingere in vnaquaque re infinitos modos ex natura rei distinctos, quibus in se plenè constituatur, & ab alijs plenè distinguatur. Quod vno vel alio exemplo declaratur, nam sensus communis, v. g. habet vim percipiendi obiecta omnium sensuum exteriorum: potest ergo abstrahi communis conceptus visui, & interiori sensui, scilicet sensus perceptui coloris, & alius communis auditui & sensui communi, scilicet sensus perceptui soni, & sic de reliquis. Quis autem dicat in sensu communi ex natura rei distingui vim percipiendi colorem, vel sonū inter se, aut vim sentiendi in communi distingui in eo sensu à propria vi & modo, quo attingit sua obiecta, & non potius esse ibi vnam simplicem virtutem, quæ attingit omnia illa obiecta, quam intellectus inadæquatè concipiens comparat cum alijs rebus, & sic abstrahit conceptus communes non re, sed ratione distinctos. Idem est in luce solis, quatenus & virtutem habet illuminandi, in qua conuenit cum splendore ignis, & calefaciendi, in qua conuenit cum calore, & essiccandi, in qua conuenit cum siccitate, & ab his omnibus potest intellectus varios conceptus abstrahere, quos omnes in luce ex natura rei existimare distinctos, frivolum est, & sine fundamento.

Argumentorum solutiones.

Ad argumenta ergo in principio posita respondetur, primum in genere, in illis omnibus esse magnam æquiuocationem argumentando à ratione obiectiua, ut præcisā ab intellectu, ad illam prout est in re, & attribuendo rebus ipsis, quod solum per denominationem extrinsecam cōuenit rationibus conceptis ac præcisīs, ut sunt sub tali consideratione ac præcissione intellectus. Et hoc est maximè considerandum in his omnibus argumentationibus, quæ solum in modo loquendi, & concipiendi fundantur. Nos enim, sicut concipimus, ita loquimur: unde sicut conceptus nostri, etiam si veri, & non falsi sint, non tamen semper sunt adæquati rebus ipsis, ita etiam voces sunt commensurata: conceptibus nostris, & ideo cauendum est, ne modum concipiendi nostrum transferamus ad res ipsas, & propter diuersum loquendi modum existimemus, esse distinctionem in rebus, vbi verè non est.

Ad primum ergo respondetur, negando primam consequentiam, nam ratio entis dicitur esse eadem in re, quæ est in mente, quia reuera omnia entia habent in re eam similitudinem & cōuenientiam, sub qua intellectus illa cōcipit, cum concipit ens, & quia hic modus concipiendi ens est inadæquatus respectu entium, prout sunt in re, ideo dicitur ratio entis sic concepta, non includere determinatos modos entium, in qua locutione iam non est sermo de ratione entis absolute, & ut in se est, sed ut est sub denominatione intellectus: unde perinde est, ac si diceretur, per illū conceptum non considerari ens sub expressis rationibus inferiorum entium, sed solum communi,

XII.

XIII.

Ad primum respondetur.

muni, & inadæquato conceptu, & ideo non recte infertur, quod etiam in re ipsa ratio entis prout est in singulis entibus non includat proprias rationes seu modos eorum: posset etiam distingui maior propositio assumpta, scilicet, rationem entis eandem esse in re, quæ mente concipitur: est enim eadem realiter, non tamen ratione, & hoc satis est, ut in re possit includere proprias rationes inferiorum entium, quamuis ut concepta præcise illas non includat: sicut sapientia Diuina eadem est in re, quæ mente concipitur, quamuis ut mente concepta, non intelligatur includere iustitiam, quam in re ipsa essentialiter includit, quia, quod ut concepta non includat, solū est quod non expresse & distincte consideratur, ut includens illam, conceptu illo præcisiuo, non negatiuo.

XIV.
Ad iohann.
Aum.

Ad secundum recte ibi responsum est, rationem entis in substantia non esse separabilem a substantia, & similiter in accidente, & hinc potius colligi indentitatem, & indistinctionem ex natura rei, quia quæ ita se habent in re, ut nec realiter distinguantur, nec vnum ab alio separari possit, neque e conuerso, non est cur in re ipsa distinguantur, nisi aliunde sit aliquid sufficiens principium distinctionis, quod in præsentem nullum inuenitur. Vnde ad replicam responderetur, rationem entis, quæ in substantia reperitur, non reperiri eandem secundum rem in accidente, neque e conuerso, sed solum eandem secundum rationem, id est, secundum quandam conuenientiam, & similitudinem, quam potest ratio per modum vnius præcise concipere, & ad hoc satis est, quod huiusmodi ratio, quæ hoc modo ut communis concipitur, secundum rationem distincta sit à proprijs rationibus substantiæ, & accidentis. Quod enim est proprium rei infinitæ, solum est, ut eadem numero res sit communicabilis multis rebus realiter distinctis, per identitatem perfectam cum omnibus, & singulis earum, quamuis earum qualibet incommunicabilis sit. Quod vero eadem res, quæ in se est realiter simplex, id est, non composita ex gradibus ex natura rei distinctis, sit realiter incommunicabilis alteri, cum qua habet aliquam similitudinem, & conuenientiam, ratione cuius concipitur in eis aliqua ratio communis utrique, hoc non excedit perfectionem rei finitæ, imo in qualibet re quantumuis imperfecta aliquid huiusmodi reperiri potest.

XV.
Ad iohann.
Aum.

Ad tertium responderetur primo, substantiam in re ipsa ex eodem esse ens, ex quo est substantia, & e conuerso, nimirum per suam intrinsecam naturam, & entitatem, quam in re habet, & idem est, seruata proportionem in accidente. Quocirca in eodem sensu non ex eodem substantia est ens, ex quo accidens, neque e conuerso, nam accidens est ens per entitatem accidentalem, & in ordine ad substantiam, substantia vero est ens per entitatem substantialem, & in se absolutam ab ordine seu habitudine ad subiectum, neque hoc modo (in eodem sensu loquendo) accidens & substantia sunt vnum in ratione entis prout in re ipsa constituuntur. Secundo dicitur, si non loquamur secundum rem, sed secundum rationem præscindentem, sic substantiam non ex eodem esse substantiam, ex quo est ens, ex eodem (inquam) secundum rationem: ex hoc vero sensu solum potest concludi, rationem entis, & substantiæ distingui ratione in ipsa substantia, & ratione similiter entis & accidentis in accidente. Atque eodem modo substantia & accidens solum dici possunt ex eodem constitui in ratione entis eo modo, quo in illo conceptu vnum sunt, scilicet secundum rationem. Vnde solum potest concludi, rationem illam communem utrique per intellectus præcisionem distingui à proprijs earum.

XVI.

Ad quartum. Quibusdam videtur impossibile, ut idem secundum rem absque vlla distinctione ex na-

tura rei, quam in se habeat, possit esse principium seu fundamentum conuenientie, & distinctionis ab alio propter argumentum factum. Alij vero putant hoc quid repugnare in conuenientia vniuoca, non verò in analogia, quod nobis satis esset. Ego vero existimo, etiam in conuenientia vniuoca id non repugnare, ut patet exemplis, tum in diuinis, tum in creatis. Nam Pater & Filius vniuoce conueniunt in ratione personæ: quis enim negabit ibi aliquam vnitatem, & conuenientiam, aut affirmabit illam esse analogam? cum in ratione personæ tam perfecta sit vna sicut analogia? & tamen in singulis personis nulla fingi potest ex natura rei distinctio inter distinctionis & conuenientie fundamentum. Eadem enim paternitas in se simplicissima in sua entitate relatiua distinguitur realiter à filiatione, & conuenit cum illa in comuni ratione relationis seu personalitatis: estque similis quasi genericæ, & dissimilis quasi specificæ, quamuis in ea hi gradus seu conceptus ex natura rei non distinguantur. In creaturis, quæritas, & qualitas (ut est probabile) vniuoce conueniunt in ratione accidentis: & tamen in vnaquaque earum ratio accidentis non distinguitur ex natura rei à propria, ut infra latius dicitur: & idem existimo esse de omnibus speciebus respectu suorum indiuiduorum, ut suo loco dicitur. Ratio vero est, quia, si distinctio & conuenientia sint diuersorum ordinum, non repugnat in eodem fundari, sic enim vna non inuoluit negationem alterius, imò quodammodo illam requirit. Ita vero est in præsentem: nam distinctio est realis, conuenientia autem secundum rationem tantum, & ideo non repugnat, ut duo simplicia quæ secundum rem sunt realiter primo diuersa, secundum rationem habeant vnitatem fundatam in reali similitudine, vel conuenientia, quam inter se habent. Ea enim quæ in re diuersa sunt, in eo ipso in quo distinguuntur, possunt esse similia: quin potius similitudo intrinsece postulat distinctionem secundum rem cum aliqua vnitatem rationis, seu formali, aut fundamentali, nam idem proprie non est sibi ipsi simile. Quod si hæc conuenientia vel similitudo sit imperfecta, qualis est in analogia entis, & similibus, facilius intelligitur quomodo possint res inter se, quantumvis primo diuersæ, habere nihilominus aliquam imperfectam conuenientiam: non enim dicuntur primo diuersæ, quia nullo modo inter se similes sint: hoc enim in nullis rebus, vel rationibus realibus reperiri necesse est, sed quia se ipsis primo distinguuntur: cum qua distinctione stat prædicta imperfecta conuenientia. Cuius rei exemplum est in Deo, in quo nulla distinctio graduum ex natura rei excogitari potest: vnde illa simplicissima natura per se ipsam est prorsus distincta à natura creata, & tamen simul est principium alicuius conuenientie analogæ, & secundum quid cum eadem: hæc ergo duo non repugnant.

Quomodo
possit eadem
entitas per
eandem
simplicissimam
rationem
conuenire & distinguere.

Ad ultimam confirmationem, responso patet ex dictis. Iam enim dictum est rationem substantiæ & entis in substantia esse quidem eandem omnino secundum rem, differre tamen ratione, & priori consideratione habere in substantia eandem rationem essentialem, ratione tamen diuersam, & idem est de ratione entis, & accidentis prout in accidente reperitur, e contrario vero accidens & substantia inter se comparata, dicuntur habere in ratione entis essentialem rationem eandem secundum rationem tantum, non secundum rem, & ideo in omnibus illustrationibus in ea confirmatione factis committitur æquiuocatio, non distinguendo diuersas rationes & modos conuenientie, & distinctionis.

XVII.

SECTIO IV.

In quo consistat ratio entis in quantum ens, & quomodo inferioribus entibus conveniat.

I.

Vm dictum sit, ens dicere vnum conceptum obiectivum, oportet in quo eius formalis seu essentialis ratio consistat, breuiter declarare, saltem per descriptionem aliquam, aut terminorum explicationem, nam, cum illa ratio sit abstractissima & simplicissima, proprie definiri non potest. Fuit ergo opinio Auicennae, quam referunt Commen. & D. Thom. 4. Metaph. Comm. 3. & libro 10. Metaph. Commen. 8. ens significare accedens quoddam commune rebus omnibus existentibus, nimirum ipsum esse, quod rebus accidere dicitur, cum eis possit conferri & auferri. Quae opinio fundata est in significatione vocis, *ens*, derivatur enim à verbo, *sum*, estq; participium eius: verbum autem, *sum*, absolute dictum significat actum essendi, seu existendi: esse enim & existere idem sunt, vt ex communi vsu & significatione horum verborum constat: significat ergo adaequate, *ens*, id quod est, vnde apud Arist. lib. 1. Physic. tex. 17. & saepe alibi loco *ens* ponitur, id quod est, id est, quod habet actum essendi seu existendi, vt idem sit ens, quod existens: dicit ergo ens de formali esse seu existentia, quae est extra rerum quidditatem.

Quid entis
nomine in
coll. gar. A-
uicennae.

II.

Hanc opinionem attingens Soto, tacite nomine Auicennae, cap. 4. Antepred. quaest. 1. in fine, prius dicit ens semper esse participium verbi, *sum*, sicut existens verbi, *existit*, & de formali significare esse, de materiali vero quod habet esse, postea vero declarat, ens non solum significare, quod actu est, sicut existens, sed quod est actu, vel potentia: quia de homine non existente, vere dicitur esse ens, sicut esse animal vel substantiam; & nihilominus concludit, ens non dici quidditativum de rebus, praesertim creatis, quia dicit habitudinem ad esse, quod est extra essentiam creaturæ. Et in hoc constituit differentiam inter *ens*, & *res*, quod *res* quidditativum praedicatur, quia significat quidditatem veram, & ratam absolute, & sine ordine ad esse, *ens* autem non praedicatur quidditativum, quia non significat absolute quidditatem, sed sub ratione essendi, seu quatenus potest habere esse, & hac ratione existimavit dictum ab Aristotele 8. Metaphysicæ, tex. 16. ens non poni in definitionibus rerum. Quam totam doctrinam videtur sumpsisse Soto ex Caietano. opusculo de ente & essentia, c. 4. proxime ante quaest. 6. vbi praeter alia dicit, Auicennam solum reprehendi, quia vocat ens praedicatum accidentale: proprie enim esse non est accedens, sed substantialis actus, non vero esse reprehensione dignum, eo quod neget, ens esse praedicatum essentialiter seu quidditativum: hoc enim verum est, cum esse sit extra quidditatem, citatque D. Thomam quodlib. 2. art. 3. dicentem, ens de solo Deo praedicari essentialiter, quod etiam significat 1. part. qu. 3. art. 4. & 5. & 1. cont. Gent. cap. 25. & 26.

III.

Ens, & participium, & nomen.

Ad explicandam hanc rem, & tollendam æquivocationem, vtendum nobis est vtitata distinctione entis, quam Caietanus & Soto supra sine causa reiciunt. Fonseca vero merito eam amplectitur 4. Metaphysicæ cap. 2. quaest. 3. sect. 2. eamque satis insinuat D. Thomas dict. quodlib. licet non eisdem verbis. Ens ergo, vt dictum est, interdum sumitur, vt participium verbi, *sum*, & vt sic significat actum essendi vt exercitum: estq; idem quod existens actu, interdum vero sumitur vt nomen significans de formali essentia eius rei, quae habet, vel potest habere esse, & potest dici significare ipsum esse, non vt exercitum actu, sed in potentia, vel aptitudine, sicut *vinens*,

vt est participium significat actualem vsu vitæ, vt vero est nomen, significat solum id quod habet naturam quæ potest esse vitalis operationis principium. Quod autem hac distinctio necessario à praedictis authoribus admittenda sit, patet, nam prior significatio fundata est in proprietate & rigore verbi *sum*, quod absolute dictum actuale esse seu existentiam significat; vnde etiam Dialectici dicunt in propositione de secundo adiacente verbum, *est*, nunquam absolui à tempore. Et patet etiam ex communi vsu, nam si quis dicat, *Adam est*, significat ipsum existere. Habet autem hoc verbum in rigore suum participium in ipso inclusum, in quod potest resolui praedicta propositio. Rursus constat ex communi vsu, *ens*, etiam sumptum pro ente reali (vt nunc loquimur) non solum tribui rebus existentibus, sed etiam naturis realibus secundum se consideratis, siue existant, siue non: quomodo Metaphysica considerat ens, & hoc modo ens in decem praedicamenta diuiditur. Sed *ens* in hac significatione non retinet vim participii: quia participium con significat tempus, & ita significat actuale exercitum essendi seu existendi, & ideo hæc vox *ens*, nunquam dici potest de re quæ actu non existat, quia semper retinet vim participii verbi, *existit*, ergo necesse est *ens* in hac posteriori significatione sumi in vi nominis. Vnde praedicti auctores re ipsa admittunt hanc partitionem, quamuis verbis contemnunt, nam perinde est dicere *ens* interdum significare rem actu existentem, interdum potentia tantum, quod dicere interdum sumi vt participium, aliquando vero vt nomen, seu, vt alii loquuntur, participialiter & nominaliter. Quia hoc ipso quod *ens* non significat actualem entitatem & existentiam, iam non sumitur in vi participii, sed tanquam nomen verbale. Vnde diuus Thomas in dicto Quodlib. postquam tractauit de ente, prout dicitur ab actuali esse, subdit: *Sed verum est, quod hoc nomen, ens, secundum quod importat rem, cui competit huiusmodi esse, sic significat essentiam rei, & diuiditur per decem genera.*

Quæstionis resolutio.

Hæc ergo supposita vocis significatione, facilis est quæstionis resolutio in communi sumpta. Dicendum est enim primo, sumpto ente in actu, prout est significatum illius vocis in vi participii sumptæ, rationem eius consistere in hoc quod sit aliquid actu existens, seu habens realem actum essendi, seu habens realitatem actualem, quæ à potentia li distinguitur, quod est actu nihil. Hoc totum, cum solum consistat in declaratione simplicissimi conceptus, non potest aliter probari, quam ex communi modo concipiendi, & ex significatione vocis à nobis explicata. Ac denique, quia ex dictis in praecedentibus sectionibus constare potest, ens sub hac ratione posse habere vnum conceptum formalem, & obiectivum, communem omnibus entibus actu existentibus, cum inter se similia sint, & conueniant in actuali esse & entitate, constat etiam posse conceptum illum hac voce significari: ergo entis sic sumpti, & conceptus eius ratio, non potest in alio consistere, nec potest aliter explicari.

Dico secundo: Si ens sumatur prout est significatum huius vocis in vi nominis sumptæ, eius ratio consistit in hoc, quod sit habens essentiam realem, id est non fictam nec chimericam, sed veram & aptam ad realiter existendum. Probatio huius conclusionis eadem proportionaliter est, quæ praecedentis, quia hic simplex conceptus non potest alio modo intelligi aut explicari.

Quid sit essentia realis.

Solum restabat exponendum, quid sit essentia realis, vel in quo ratio eius consistat: nam cum essentia

IV.

Ens participium quid importet.

V.

Ens nomen quid.

sentia sit secundum quam res dicitur, seu denominatur ens, ut D. Thomas ait, de ente & essentia, cap. 2. quod maxime verum est de ente in hac acceptione sumpto: ideo non potest satis explicari, in quo consistat ratio entis realis, nisi intelligatur, in quo consistat essentia realis. In quo duo peti possunt, quod consistat essentia: secundum, in quo consistat, consistat ratio entis: secundum, in quo consistat, quod realis sit. Primum non potest à nobis exponi, nisi vel in ordine ad effectus, vel passiones rei, vel in ordine ad nostrum modum concipiendi & loquendi. Primo modo dicimus, essentiam rei esse id, quod est primum, & radicale, ac intimum principium omnium actionum ac proprietatum, quæ rei conveniunt, & sub hac ratione dicitur *natura unuscuiusque rei*, ut constat ex Aristotele 5. Metaphysicæ tex. 5. & notat D. Thomas de ente & essentia, capit. 1. & Quodlib. 1. articulo 4. & sæpe alias. Secundo autem modo dicimus essentiam rei esse, quæ per definitionem explicatur, ut dicit etiam D. Thomas dicto opusculo de ente & essentia, cap. 2. & sic etiam dici solet, illud esse essentiam rei, quod primo concipitur de re: primo (inquam) non ordine originis: si enim potius solemus conceptionem rei inchoare ab his, quæ sunt extra essentiam rei, sed ordine nobilitatis potius & primitatis obiecti: nam id est de essentia rei, quod concipimus primo illi convenire, & primo constitui intrinsece in esse rei, vel talis rei, & hoc modo etiam vocatur essentia *quidditas* in ordine ad locutiones nostras, quia est id, per quod respondemus ad questionem, quid sit res. Ac denique appellatur *essentia*, quia est id, quod per actum essendi primo esse intelligitur in unaquaque re. Ratio ergo essentia his modis potest à nobis declarari.

VI. Quid autem sit essentiam esse realem, possumus aut per negationem, aut per affirmationem exponere. Priori modo dicimus essentiam realem esse, quæ in sese nullam involuit repugnantiam, neque est mere conficta per intellectum. Posteriori autem modo explicari potest, vel à posteriori, per hoc, quod sit principium vel radix realium operationum, vel effectuum, siue sit in genere causæ efficientis, siue formalis, siue materialis: sic enim nulla est essentia realis, quæ non possit habere aliquem effectum vel proprietatem realem. A priori vero potest explicari per causam extrinsecam (quamvis hoc non simpliciter de essentia, sed de essentia creata verum habeat) & sic dicimus essentiam esse realem, quæ à Deo realiter produci potest, & constitui in esse entis actualis. Per intrinsecam autem causam non potest proprie hæc ratio essentia explicari, quia ipsa est prima causa, vel ratio intrinseca entis, & simplicissima, ut hoc communissimo conceptu essentia concipitur: unde solum dicere possumus, essentiam realem eam esse, quæ ex se apta est esse, seu realiter existere. His ergo modis potest à nobis communis ratio entis declarari, magis autem exacta huius rei intelligentia pender ex pluribus questionibus. Prima est, qualis sit entitas essentia realis, quando actu non existit. Secunda, quid sit existentia actualis, & ad quid necessaria sit in rebus. Tertia, quomodo existentia distinguatur ab essentia. Sed quia hæc questiones propriæ fere sunt entis creati, & prolixam requirunt disputationem, ideo eas usque ad disputationem 7. differimus, contenti pro nunc prædicta entis & essentia descriptione.

Ens in actu & in potentia in quo conveniant.

VII. VNa vero dubitatio circa duas conclusiones positas hic prætermitti non potest, quamvis attingat divisionem entis in ens in actu, & ens in potentia: scilicet an illa duplex significatio entis nominaliter, & participialiter sumpti, sit mere æqui-

uoca, vel ita analoga, ut nullus conceptus communis utriusque membro, ei respondeat: an vero habeat aliquem conceptum communem, nam si hoc posterius dicatur, nondum est à nobis communissima ratio entis satis explicata: declaravimus enim singulorum membrorum rationes, non autem rationem entis ut communis & abstrahētis ab utroque membro. Deinde difficilimum erit ad explicandum talis conceptus & ratio eius; imo & nomen, quia nec significabitur per *ens* nominaliter sumptum, nec participialiter: non potest autem fingi alius modus significandi abstrahens ab his duobus. Si vero dicatur primum, sequitur non posse dari conceptum entis communem Deo & creaturis, ut possibilibus, sed tantum ut actu existentibus, quod videtur plane falsum, & contra communem modum concipiendi, & contra omnia supra dicta de communissimo conceptu entis. Sequitur deinde hominem æquivocè dici de vero homine possibili, vel actu existente. Patet sequela, quia eadem est ratio de homine respectu illorum duorum membrorum, quæ est de ente respectu entis in actu & in potentia, seu de ente nominaliter & participialiter sumpto: nam ut participiū significat ens in actu, ita nomen ens in potentia. Consequens autem videtur plane falsum: nam *homo* ex vi eiusdem impositionis significat hominem, siue actu existentem, siue possibilem: imo & simplex conceptus hominis, qui illi voci respondet, æque repræsentat hominem existentem, vel possibilem, non est ergo ibi significatio æquivoca, idem ergo est proportionaliter de ente sub illa duplici ratione seu significatione sumpto, & de conceptu qui illi respondet.

Respondetur, *ens* secundum illam duplicem acceptionem non significare duplicem rationem entis, diuidentem aliquam communem rationem, seu conceptum communem, sed significare conceptum entis, magis vel minus præcisum: *ens* enim in vi nominis sumptum significat id, quod habet essentiam realem, præscindendo ab actuali existentia, non quidem excludendo illam, seu negando, sed præcisive tantum abstrahendo: *ens* vero ut participiū est, significat ipsum ens reale, seu habens essentiam realem cum existentia actuali, & ita significat illud magis contractum. Unde, sicut animal dictum de ipso genere præcisè sumpto, & de bruto quatenus tale animal est, non diuidit aliquem conceptum communem ad animal ut sic, & tale animal; sed dicit eandem rationem animalis, ut præcisam vel ut contractam, ita dicendum est de ente sub illa duplici acceptione. Magisque accommodatum exemplum est in dispositione ut significat quandam speciem qualitatis ab habitu distinctam, & genus utriusque commune: non enim habet aliquam significationem communem, qua immediate significet alium conceptum communem generi & speciei (id enim impossibile est, quia generi & speciei nil est commune præter ipsum conceptum generis) significat ergo, vel immediate genus ipsum, vel immediate speciem quandam duplici significatione. Ita ergo *ens* non significat conceptum aliquem communem enti nominaliter, & participialiter sumpto, sed immediate habet duplicem significationem, quā significat, vel ens præscindendo ab actuali existentia, vel ens actu existens. Quocirca illa duplex significatio, vel æquivoca est, vel maxime ad æquivocationem accedit secundum quandam translationem fundatam in aliqua proportionalitate. Primo enim *ens* significasse videtur rem habentem esse reale & actuale, tanquam participiū verbi essendi: inde vero translata est illa vox ad præcisè significandum id quod habet essentiam realem. Cuius simile etiam est in voce illa, *dispositio*, nam ut significat genus & speciem, sine dubio habet æquivocam significationem, vel ad summum analogam secundum quandam proportionalitatem.

Igitur

VIII. *Resolutio.*

Exemplum accommodatum ad resolutionem intelligentiam.

IX.

Igitur ad exemplum de voce, *homo*, quod in contrarium afferebatur, responderetur non esse simile, nā *homo*, non habet duplicem significationem, vñ qua significet hominem præcise, vel in potentia, aliam qua significet hominem existentē vt sic, sed vnicam tantum, qua significat hominem præcise: siue existat siue non, quæ significatio est proportionalis, vel similis illi, quam habet ens solum in vi nominis sumptum. Alia vero, quam habet in vi participii, non reperitur in hac voce, *homo*, neq; est vllus terminus incomplexus & simplex, qui significet totū hoc, quod hac voce complexa significatur, *homo exstens*. Quod si fingamus vocem hominis transferri ad totum hoc significandum, iam habebit duplicem significationem æquiuiocam, quam dicimus esse in nomine entis.

X.

Ex quo vterius intelligitur ens sumptum in vi nominis non significare ens in potentia, quatenus priuatiue vel negatiue opponitur enti in actu, sed significare solum ens vt præcise dicit essentiam realem, quod valde diuersum est, sicut enim abstractio præcisiua diuersa est à negatiua: ita ens nominaliter sumptum, licet præcise dicat ens habens essentiam realem, non vero addit negationem, scilicet carendi existentia actuali, quam negationem seu priuationem addit ens in potentia. Quod inde etiam manifeste patet, nam *ens* in vi nominis sumptū commune est Deo, & creaturis, & de Deo affirmari vere potest, ens autem in potentia nullo modo potest prædicari de Deo: imo nec de creaturis existentibus vt sic, proprie dicitur, quia iam non sunt in potentia, sed in actu: cum tamen de illis dici possit *ens*, tam vt participium, quam vt nomen, quia licet habeant actualem existentiam, vere etiam de illis dicitur, quod habent essentiam realem, præcindendo, & non negando actualem existentiam.

XI.

Vnde tandem intelligitur, *ens*, præcise sumptum, vt in vi nominis significatur, proprie diuidi posse in ens in actu, & ens in potentia, & ens in actu idem esse, quod ens significatum per hanc vocem in vi participij sumptam, atque ita illa duo significare rationem entis, vel præcisam, vel determinatā ad actualem existentiam, siue hæc determinatio essentialis sit, vt est in Deo, siue sit extra essentiam, vt censetur esse in creaturis, de qua re inferius disputandum est: ens autem in potentia dicit etiam reale ens, quantum ad realem essentiam, contractum & determinatum non per aliquid positium, sed per priuationem actualis existentie. Ens autem sic contractum, seu prout in tali statu conceptum, non significatur per hanc vocem *ens*, nec per aliquam aliam incomplexam, quæ mihi nota sit, sed solum per hos terminos complexos, *ens possibile*, *ens in potentia*, & similes: quæ omnia sunt diligenter aduertenda: nam ex his vocum significationibus multum pendet vera rerum conceptio, & ex his magna etiam ex parte obiter exposta est diuisio entis in ens in actu, & ens in potentia, quam iterum postea ex professo tractabimus.

Ens an sit prædicatum essentiale.

XII.

Atque hinc obiter colligitur rationem entis communissimam, quæ significatur per eam vocem in vi nominis sumptam, esse essentialem, & prædicari quidditatiue de suis inferioribus quamuis *ens*, vt actualement dicit existentiam, & significatur per participium essendi, absolute non sit prædicatum essentiale, nisi in solo Deo. Hæc posterior pars, quatenus ad Deum spectat, Theologia est, & ex principiis naturalibus tractari solet infra lib. 12. & eam late differui in Tomo 1. 3. p. in disp. 11. sect. 1. & aliquid attingemus infra, disputando de Deo. Quantum vero spectat ad creaturas, pendet ex dicendis infra de distinctione existentie ab essentia in creatura, nunc

supponamus, siue distinguantur, siue non, absolute esse dicendum, existeret non esse de essentia creaturæ, quia potest illi dari, & ab illa auferri, & ita non habet necessariam connexionem cum essentia creaturæ, præcise concepta, sub qua ratione est inuariabilis, & necessario dicitur de vnaquaq; re cuius est essentia, hac ergo ratione *ens* participialiter sumptum, dicitur non prædicari quidditatiue seu essentialiter de creaturis, & quoad hoc vera est opinio Auicennæ supra recitata, eamq; admittit D. Thom. dicto quodlib. 2. & aliis locis supra citatis, solumq; potest Auicenna reprehendi, vel eo quod existentiam putauerit esse verum accidens, de quo infra suo loco, vel eo quod aliam acceptionem & explicationem entis omiserit, & ideo simpliciter negandum putauerit, ens sub aliqua ratione sub qua in decem prædicamenta diuiditur, esse posse essentiale omnibus illis.

Probatur ergo altera conclusionis pars (quam immerito Soto negare videtur) quia habere essentiam realem conuenit omni enti reali, estq; illi maxime essentiale: ergo ens sub prædicta ratione est prædicatum essentiale. Præterea esse ens hoc modo conuenit creaturæ, etiam non existat, quomodo hæc propositio; *homo est ens*, dicitur esse æternæ veritatis: sed non conuenit illi per se secundo, vt proprietates aliquæ, quia non supponit aliquid prius à quod dimanet tanquam passio: nam potius ille est primus conceptus cuiusvis entis realis: ergo conuenit vt prædicatum essentiale, & de quidditate rei. Et hoc modo dixit D. Tho. dicto quodlib. 2. ens significare essentiam rei, & diuidi per decem genera. Aristot. autem dixit, ens non poni in definitionibus, non quia sit extra quidditatem, sed quia non dicit determinatā naturam, sed intime transcendit omnia, sicut alii dicunt de ente vt significatur hac voce *res*, de quo Soto supra concedit quidditatiue prædicari: quia significat absolute quidditatem realem: idem enim est significare quidditatem realem, quod significare entiam realem, quam significat ens, vt præcinit ab actuali existentia: quia essentia, & quidditas idem omnino est, solumq; etymologia nominum est diuersa. Quod vero essentia aut quidditas realis sit, intelligi non potest sine ordine ad esse, & realem entitatem actualement: non enim aliter concipimus essentiam aliquam, quæ actu non existit, esse realem, nisi, quia talis est, vt ei non repugnet esse entitatem actualement, quod habet per actualement existentiam: quamuis ergo actu esse non sit de essentia creaturæ, tamen ordo ad esse, vel aptitudo essendi est de intrinseco & essentiali conceptu eius: atque hoc modo ens prædicatum est essentiale.

Vnde obiter colligo, *ens* in vi nominis sumptum, & *res*, idem omnino esse seu significare, solumque differre in etymologia nominum, nam *res* dicitur à quidditate, quatenus est aliquid firmum & ratum, id est, non fictum, qua ratione dicitur quidditas realis, *ens* vero in prædicta significatione dicit id, quod habet essentiam realem: eandem ergo omnino rem seu rationem realem important. Vnde Auicenna tract. 1. suæ Metaph. cap. 6. quia non distinguit illam duplicem significationem entis, eam diuisit inter ens & rem: nam ens de formali significare actualement existentiam, rem vero solum quidditatem seu essentiam realem, vt notauit D. Thom. in 2. d. 37. quæst. 1. artic. 1. Ergo attribuendo enti illam duplicem significationem supra explicatam, altera coincidit cum significatione nominis, *res*, scilicet illa, quæ conuenit enti in vi nominis sumpti. Et ita D. Thom. in dict. quodlib. 2. dicit, nomen *ens* secundum quod importat rem cui competit esse, significare essentiam rei, & diuidi per decem genera. Et per hæc factum est omnibus, quæ circa primam opinionem adducta sunt.

XIII.

XIV.

SECTIO V.

Utrum ratio entis transcendat omnes rationes & differentias inferiorum entium, ita ut in eis minime & essentialiter includatur.

I. Entia completa, imo & incompleta in pluribus conceptibus resolutibilia, rationem entis participant.

Ecce quaestio difficultatem non habet in entibus completis, vel quae per modum completorum entium ab intellectu concipiuntur, ut sunt omnia individua, species & genera, quae directe in aliquo praedicamento constituuntur usque ad summa genera: nam in hoc diuiditur ens, & de illis essentialiter praedicatur & consequenter de omnibus aliis inferioribus, quae sub his continentur. Deinde non solum de completis entibus, & conceptibus, sed de quibuscunque partialibus, vel incompletis entibus, quae resolutibilia sunt in plures conceptus reales, est etiam indubitatum, in eis intime & essentialiter includi ens, quia, si sunt resolutibilia in plures conceptus reales: ergo, ut minimum, debent resolui in conceptum entis, qui est vniuersalissimus omnium. Item a fortiori hoc constabit ex dicendis.

II. His suppositis est opinio Scoti in 1. d. 3. q. 3. & d. 8. qu. 2. & in 2. d. 3. qu. 6. ens non includi in differentiis ultimis, neque in modis intrinsecis, quibus ad prima decem genera determinatur, neque in suis propriis passionibus, quae cum ipso conuertuntur, ut sunt vnum, verum, verbum, de quibus alibi ipse sentit, esse positivas, & reales proprietates, ut patet in 2. d. 3. q. 1. ad. arg. Quid autem Scotus intelligat per differentias ultimas, obscure satis ab eo explicatur: non enim vocat ultimam differentiam illam, quae constituit ultimam speciem, nam ibi expresse dicit rationale, vel rationalitatem non esse differentiam ultimam, si anima rationalis est in re ipsa diuersa a sensitua. Igitur differentiam ultimam appellat, quae sumitur ab ultima realitate formae, differentiam autem non ultimam, quae sumitur a tota forma, ut, si est (inquit) in homine vna anima, quae realiter est vegetatiua, sensitua & rationalis, in illa distinguuntur, diuersi gradus seu realitates formales & differentia, quae ab ultima realitate sumitur, dicitur ultima, non solum quia constituit ultimam speciem, sed quia se ipsa differt ab aliis, & non est resolutibilis in plures conceptus: si autem fingamus animam rationalem ut sic esse integram, & per se distinctam formam a sensitua, & omnibus superioribus, tunc, sicut talis forma est intrinsece & quidditative ens, ita differentia ab illa sumpta, est etiam intrinsece, & quidditative ens, & ideo eius conceptus non est simpliciter simplex, sed resolui potest in conceptum entis, & aliquem alium modum, quo determinetur conceptus entis ad esse talis differentiae, & ideo talis differentia non est ultima, quandoquidem per aliquid a se distinctum ab aliis differt.

III. Et hinc sumitur primum ac praecipuum fundamentum Scoti, nam vna differentia non est alia, ut per se notum est: ergo vel conuenit cum aliis in conceptu quidditative entis, vel non, si non conuenit: ergo non includit talem conceptum in sua quidditate & essentia, quod intendimus: si autem conuenit cum aliis in illo conceptu, necesse est quod per aliquid aliud differat: ergo vna differentia differet ab aliis per aliam differentiam. ergo illa differentia non erat ultima, quandoquidem in aliam ulteriorem resoluitur, & tunc ulterius eodem modo inquirendum erit de illa alia differentia, an includat conceptum quidditatum entis, in quo cum aliis conueniat, atque ita, vel procedemus in infinitum, vel sistendum erit in aliqua differentia ultima, quae ita per se differt

rat ab omnibus aliis rebus, vel conceptibus, ut neque in conspectu entis cum illis conueniat, & consequenter, intrinsece & quidditative rationem entis non includat: nam, si includeret, conueniret in ea cum aliis, si autem conueniret, indigeret alia differentia qua differret, iuxta doctrinam Aristot. 5. Metaphys. cap. 9. & lib. 10. cap. 5. quod ea, quae inter se conueniunt, differentiis differunt. Atque haec ratio eodem modo applicari potest ad modos intrinsecos, quibus ens contrahitur ad prima decem genera: nam, cum vnumquodque illorum generum concipiatur per modum entis completi, certum est, quidditative includere rationem entis, in qua omnia illa genera conueniunt: ergo oportet, ut aliquibus modis seu differentiis differant: de illis ergo modis ulterius quaeritur an includant ens: nam, si non includunt, hoc intendimus, si vero includunt, quaerendum est per quid differant ab aliis, & quomodo ad illos modos contrahatur ens, & ita, vel procedetur in infinitum, vel sistendum erit in aliqua differentia seu modo, qui non includat ens: ergo, cum non sit maior ratio de vno, quam de alio, sistendum erit in primo illo modo, quo contrahitur ens ad substantiam, quantitatem, &c.

Atque hoc maxime confirmat secunda ratio Scoti sumpta ex proportionem inter Metaphysicam & Physicam compositionem: vtraque enim fit ex potentia & actu, seu (ut Scotus loquitur) ex determinabili, & determinante: sed in compositione Physica resolutio ultima fit ad ultimam potentiam determinabilem, quae in sua entitate nihil includat formae seu actus determinantis, & ad ultimam formam seu actum determinantem, quae nihil includat potentiae determinabilis: ergo similiter in compositione Metaphysica omnium entium resolutio facienda est in ultimos conceptus determinabilem & determinantem, quorum vnus alium non includat, nec e conuerso, sed omnis haec resolutio ex parte conceptuum determinabilium fit ultimatim in conceptum entis, in quo ut sic actu non includitur aliquis modus, seu differentia determinans: ergo etiam ex parte conceptus determinantis debet correspondere aliquis modus, vel differentia, quae nullo modo includat conceptum entis determinabilem. Denique de passionibus entis plures rationes multiplicat Scotus, quas nunc omitto, quia de ijs passionibus dicendum est ex professo disputatione sequente.

Opinio Scoti confutatur.

Hanc opinionem Scoti merito impugnant Thomistae, quamuis nonnulli eorum interdum illi faueant, ut infra notabo. Et primo quidem illa distinctio differentiae ultimae & non ultimae, ut ab Scoto proponitur & explicatur, & supponit falsum fundamentum, & insufficiens est. Primum patet, quia reuera nulla est differentia, quae ex tota forma Physica sumatur. Primo quidem, quia iuxta veriorē sententiam in composito substantiali non est nisi vna forma, & tamen omne compositum substantiale habet aliquam conuenientiam cum aliis compositis, & cum omnibus substantiis creatis, & consequenter ab illius forma, ut habet conuenientiam cum aliis sumitur aliqua differentia non ultima: ergo nulla differentia sumitur a tota forma, sed ultima sumitur ab ultimo gradu, seu realitate eius, ut ipse Scotus loquitur. Quae ratio procedit de substantiis compositis, sed euidentior est in simplicibus, seu immaterialibus creatis, quae genere, & differentia constant, quia in eis non est nisi vna simplex natura, Physice loquendo, a qua sumuntur differentiae non ultimae, & ultimae secundum diuersos gradus seu conceptus eius. Et eodem modo procedit ratio in formis accidentalibus, nam ab vna & eadem forma secundum rem v.g. albedine sumitur differentia non ultima coloris,

Differentia ultima & non ultima explicatio Scotica impugnat.

coloris, & vltima albedinis. Deinde, etiam si daremus in composito substantiali esse plures formas, nulla esset differentia sumpta à tota aliqua forma. Finge enim animā rationabilem in homine esse distinctā à sensitiua, &c. adhuc rationale non esset differentia sumpta à tota forma. Probatur, quia secundum illam formam homo haberet conuenientiam cum angelis in intellectualitate: ergo ab illa forma sumeretur alia differentia prior: ergo differentia rationalitatis, prout est propria hominis, adhuc in eo casu nō sumeretur ex tota forma, sed ex vltimo gradu eius: imo inter eam formam & alias necessariō esset conuenientia, vel in communi ratione formæ substantialis, vel in ratione animæ, & principij vitæ respectu aliarum animarum realiter distinctarum: ergo secundum has omnes rationes possent ab illa sumi differentia non vltima: ergo nulla esset differentia, quæ sumeretur à tota forma: propter similes enim rationes in formis accidentalibus nulla esse potest, à quo tota aliqua differentia vnica sumatur, vt Scotus fatetur.

VI.

Vnde vltius ostendi potest insufficientem esse Scoti diuisionem. Omisā enim differentia, quæ sumi dicitur à tota forma, quæ reuera nulla est, vt ostendi: Scotus ipse fatetur, dari differentiam vltimā, quæ sumitur ab vltima realitate formæ: ergo necesse est, vt admittat aliud differentiarum genus, quæ neque à tota forma, neque ab vltima realitate eius, sed à forma secundum aliquam communem, seu superiorem realitatem sumatur, vt erit differentia sensitiui in homine, si in eo anima sensitiua non est realiter à rationali distincta, vel sicut differentia coloris in albedine. Talis ergo differentia, neque est vltima, vt per se constat, neque est non vltima, iuxta Scoti declarationem, quia non sumitur à tota forma, sed solum à quodam gradu realitatis eius: ergo insufficienter ab Scoto numerantur huiusmodi differentia. Et quærendum restat, an iuxta illius opinionem hæc differentia, quæ nec sumuntur à tota forma, nec sunt vltimæ, includant intrinsece & quidditatiue ens, necne. Nam si illæ non includunt ens, sequitur, nullas omnino esse differentias reales, quæ ens includant, quod & ipse negat, & per se est satis absurdum: quia, si nulla differentia est ens, nullæ sunt in rebus differentia reales, & consequenter nec per eas constituuntur essentia reales, neque essentialiter distinguuntur. Si autem illæ differentia includunt ens: ergo idem dicendum est de vltimis differentijs, etiam si non sumantur à tota forma, sed vt vltimo gradu eius. Probatur hæc consequentia, primo, quia hæc differentia subalternæ, verbi gratia, sensibile, non sumuntur à tota forma, sed à quodam gradu reali eius, & hoc satis est, vt includant ens: ergo multo magis id sufficiet, vt vltimæ differentia includant ens. Patet consequentia, quia talis differentia sumitur à perfectiori gradu illius formæ, vt verbi gratia, sensibile, & rationale, supposita vera sententia de vnitatem animæ in homine, sunt differentia, quarum neutra sumitur à tota forma, & sensibile sumitur ab illa secundum gradum superiorem minusque perfectum, tamen, quia forma etiam secundum illum præcisum gradum considerata, realis est, verumque ens, ideo differentia illa ens intrinsece & essentialiter includit: rationale autem sumitur ab eadem forma secundum inferiorem gradum realem, magisque perfectum, & forma à qua sumitur, etiam secundum illam considerationem est realis verumque ens: ergo multo maiori ratione talis differentia includit intime & essentialiter ens. Præterea nulla est maior ratio de vna, quam de alia, nam tam simplex est conceptus differentia sensibilis, sicut conceptus differentia rationalis, neuter enim alterum includit formaliter, neque à contrario. Quod sic declaro, nam vt ipse Scotus indicat, hæc differentia *rationalis* proprie non

Differentia
etiam in-
fima.

differt ab alijs per aliam differentiam, sed per se ipsam, quia, dum ipsa est quod aliud differt, simul etiam est se ipsa differens, ne in infinitum procedamus, ipsamque differentiam speciem faciamus, vt pote ex genere & alia differentia constantem: sed totum hoc eodem modo procedit in differentia superiori, scilicet *sensibile*, quia etiam illa non constat alia differentia, neque est species, sed se ipsa differt ab alia sibi opposita, quatenus diuidit, & contrahit superius genus, & constituit suam propriam subalternam speciem: est ergo eadem ratio vtriusque differentia, & idem est de omnibus superioribus. Quod si dicas huiusmodi differentias subalternas esse determinabiles per differentias vltimas, hoc in primis nil refert, vt illæ potius, quam hæc ens includant, imo iuxta discursum Scoti supra factum potius sequitur has differentias, prout determinabiles sunt per inferiores, non includere illas, & quatenus determinant superiores, etiam non posse ipsas superiores includere & consequenter esse tam simplices, quam tum esse possunt differentia vltimæ. Et præterea etiam differentia vltimæ, maxime secundum opinionem Scoti, sunt determinabiles per differentias indiuiduales, ergo etiam in hoc est eadem ratio de illis.

Vnde videtur tandem sequi, cōsequenter loquendo iuxta opinionem Scoti, solas differentias indiuiduales debere dici vltimas, nam illæ solæ sumuntur ex vltima realitate formæ, & per alias nullo modo differunt, neque vt per differentias constituentes (quod commune est omnibus differentijs, vt dictum est) neque vt per differentias contrahentes ad inferiora, quia illas non habent, quod est proprium harum differentiarum indiuidualium. Sed neq; Scotus in hoc sensu est locutus de differentijs vltimis, vt patet ex locis citatis, & ex his, quæ adduximus, neque de illis dici potest, quod ens non includant, propter alias rationes supra tactas, scilicet, quia etiam hæc sumuntur à materia vel forma secundum veram realitatem earum. Item, quia conceptus differentia indiuidualis in se non est simplicior, quam conceptus differentia specificæ, vel genericæ, etiam si non sit ita communis, vel cōtrahibilis: hoc enim nil referre ad simplicitatem conceptus: nam potius superiora, & vniuersaliaiora solent esse simpliciora. Et præterea rationes, quas de modis intrinsecis faciemus, de his etiam differentijs indiuidualibus probabunt, nam, vt ostendam, eadem est seu proportionalis earum ratio.

Iam igitur de modis intrinsecis falsa etiam ostenditur opinio Scoti. Primo, quia, vel illi modi sunt positivi & reales, vel non. Hoc secundum neque ab Scoto dicitur, neque est verum, vt contra aliquos ostendam sectione sequenti: quomodo enim possent constituere varias rerum essentias, & essentielle discrimen inter illas, si non essent reales modi, & positivi? Si autem huiusmodi sunt, quomodo mente concipi potest, eos non includere intrinsece & essentialiter ens? Nam vt præcedente sect. ostendimus, ens intrinsece est, quod habet veram & realem essentiam, aut ergo hi modi habent aliquam realem essentiam, & ita intrinsece & essentialiter sunt ens: vel nullam habent, & sic nec possunt essentiam realem constituere, neque aliquid reale addere ad contrahendum superiorem conceptum, & constituendam determinatam essentiam, & distinguendam illam ab alijs. Et confirmatur, nam si hi modi non sunt ens: ergo nihil sunt: ergo nihil conferre possunt ad essentias reales constituendas. Respondent aliqui, hos modos non esse ens vt quod, tamen esse ens vt quo, seu aliquid entis, & inde neque esse simpliciter, & vniuocē ens, vt Scotus loquitur, neque omnino nihil. Sed hæc responsio solum videtur in verbis consistere, quoniam esse ens vt quo nihil aliud est, quam esse formam seu actum realem in Metaphy-

VII.
Item diffi-
rentia indi-
uiduale.

VIII.

Modi in-
trinseci en-
tis rationem
entis imbi-
bant.

fica

fica constitutione seu compositione: nulla autem potest esse forma, vel actus realis alicuius nisi in se sit aliquid reale, quod est esse in se ens reale: ergo repugnat dicere aliquid esse reale quo, & non ens ut quod, nam illud quo in huiusmodi quod necessario fundari debet. Quod in omni compositione Physica inductione ostendi potest: est autem eadem ratio in Metaphysica compositione; quia etiam in illa potentia & actus concipiuntur ut constituenta integram realitatem, seu essentiam: unde in se etiam considerata necessario concipi debent ut habentia aliquid realitatis seu essentiae saltem partialis: alias non possent concipi ut apta ad constituendum & complendum essentiam realem: & hæc ratio applicari potest ad omnes differentias tam ultimas quam non ultimas, genericas, específicas, & indiuiduales.

Secundo possunt è contrario hic applicari rationes factæ de differentiis, præsertim illa, quod differentia non ultima, id est subalterna, ideo includit ens, quia sumitur à forma secundum aliquem gradum realitatis eius, sed etiam hi modi intrinseci sumuntur à forma, vel natura secundum aliquem gradum realitatis eius: ergo etiam includit ens. Minor declaratur, nam in substantia modus per se sumitur ex realitate cuiuscunque naturæ substantialis, quatenus cum aliis conuenit in aptitudine subsistendi, & ita in substantiis immaterialibus ille modus sumitur ex tota forma simplici secundum eam præcisam rationem, in materialibus vero ex tota forma Metaphysica, seu natura integra, & consequenter ex materia, quatenus ex parte sua cõfert ad subsistendum: & ex forma, quatenus absolute constituit substantialem naturam. Tenet ergo prima consequentia à paritate rationis, & quia, sicut hic modus intrinsecus à mediate determinans ens concipitur ut quid simplex, se ipso & non per alium modum differens ab aliis, ita etiam differentia tam subalterna quam ultima, ut declaratum est.

Tertio, quia, si conceptus substantiæ resoluitur in conceptum entis, & conceptum modi omnino distincti ab ente, & contrahentem, & non includentem ipsum, nil deesse potest huic modo, quo minus vera differentia sit, neque enti quominus genus sit, præsertim, cum Scotus supponat, ens esse vniuersum. Sequela quoad priorem partem probatur, quia de ratione differentie nihil aliud est, nisi quod essentialiter contrahat superius prædictum vniuersum, & quidditativum, non includendo ipsum, & cum illo constituendo gradum essentialem aliquem per modum formæ eius, ex quo habet, quod prædicetur (ut autem) in quali quid, & consequenter quod faciat differre ab aliis: hæc autem omnia conueniunt modis contrahentibus ens iuxta doctrinam Scoti. Quoad alteram vero partem probatur sequela, quia de ratione generis solū est, quod sit prædicatum vniuersum, & quidditativum seu in quid non exprimens totam quidditatem usque ad ultimum gradum propter quod dici solet prædicari in quid incomplete) & quod sit aptum contrahi & determinari per differentias essentialiter distinctas ex quo habet, quod de pluribus essentialiter differentibus prædicetur, sed hoc totum conuenit enti iuxta principia Scoti. Unde è contrario Arist. 3. Metaphys. tex. 10. inde probat, ens non posse esse genus, quia in omnibus differentiis & modis, quibus contrahitur, essentialiter includitur, quod repugnat generi, ut idem Aristot. probat. 6. Topic. cap. 3. Respondet Scotus, ens non esse genus, quia licet non in omnibus, saltem in aliquibus differentiis includitur, scilicet in differentiis non ultimis, quæ sumuntur à tota forma. Sed hoc in primis ostensum est supponere falsum, quia nullæ sunt differentie, quæ sumantur à tota forma in sensu ab Scoto intento, id est, quæ sumantur à tota forma totaliter (ut sic dicam) & non secundum aliquem præcisum gradum.

Franc. Suar. Metaph. Tom. I.

dum seu conceptum. Et deinde non sufficit, nam quid refert, quod ens includatur in quibusdam ultimis & remotis differentiis, ut non sit ens respectu substantiæ, & accidentis, in quæ proxime & vniuerso diuiditur per differentias proprias, & extra sui rationem? Imo è contrario iuxta Scoti sententiam inferendum esset illas differentias non ultimas, ro- ut ab ipso singuntur, non esse proprias differentias, sed quasdam species entis: nam res solubiles sunt conceptum entis quidditativum, & vniuersum, & in aliquam differentiam ultimam, quæ non includat ens: nihil ergo ibi deerit ad constitutionem & compositionem speciei.

Quarto hi modi intrinseci sunt inæquales in perfectione entitativa: ergo sunt entia. Antecedens patet, quia substantia est perfectior accidentibus, & non ratione eius, in quo conueniunt, ergo ratione eius in quo differunt: ergo ratione sui proprii modi intrinseci. Quod etiam per se notum est, ideo enim substantia perfectior est, quia est per se, accidens vero in alio: ergo ipse modus per se essendi perfectior est modo existendi in alio, ergo uterque habet aliquam perfectionem: ergo entitatem, nam perfectio sine entitate reali concipi non potest: aut enim sunt idem, aut perfectio supponit entitatem, & est proprietas eius. Unde nouum argumentum, vel confirmatio confici potest: nam in his modis (& idem est de omnibus differentiis) reperiuntur passionibus entis, sunt enim aliquid: nec enim sunt nihil: & vnum, nam vnusquisque modus est in se diuisus, & distinctus à quolibet alio: & bonum, quia habent suam definitam perfectionem, & appetibilitatem: & verum, quia non sunt conficti, & per se intelligibiles sunt. Tandem modus quo constituitur substantia, aliquo modo substantia esse debet: nam ut dixit Arist. 1. Physic. 6. substantia non constituitur ex non substantiis, & idem proportionaliter est de modo accidentis, sed quod est substantia, est etiam ens: ergo.

Hinc verò sumere potest aliquis occasionem ad explicandam sententiam Scoti, vel certè nouam aliam introducendam. Differentia enim seu modus constitutus substantiam, non est substantia completa, sed incompleta: hac enim ratione substantia, quæ est generalissimum prædicamentum substantiæ, habere potest differentias, in quibus non includatur, quia genus illud tantum est substantia completa, differentia autem est solum incompleta substantia: ad hunc ergo modum dici potest ens, quod determinatur ad esse substantiæ, quantitatis, & aliorum, quæ in rectis lineis prædicamentorum ponuntur, solum esse ens completum, & ideo non includi in modis intrinsecis quibus determinatur, imò neque in differentiis, quæ etiam sunt incompleta entia, & in hoc sensu omnes rationes factæ non procedunt contra hanc sententiam, quia non negatur, differentias & modos esse aliquo modo entia, sed solum esse entia completa, quod nullam habet absurditatem.

Sed hæc expositio neque est ad mentem Scoti, neque in se vera est. Primum patet, quia Scotus specialiter negat, ens includi differentiis ultimis, in non ultimis autem concedit includi: non loquitur ergo de ente completo, quia hoc modo nulla differentia est completum ens. Deinde Scotus loquitur de vniuersalissimo conceptu entis realis, quem mens nostra potest abstrahere, ut manifeste constat ex citatis locis: ens autem completum prædicto modo explicatum non est vniuersalissimus conceptus entis: nam, cum entia incompleta aliquid entitatis habeant, conuenientiam aliquam realem habent cum entibus completis: ergo concipi potest ratio entis vniuersalior, quæ secundum rationem ab his præscindat. Quod autem illa sententia in se falsa sit, tribus rationibus ostenditur. Prima est tantum ad hominem, supposita sententia Scoti, quod ens sit vniuersum: tunc enim euidentius sequitur iuxta prædictam interpretationem, ens

F

comple-

XI.

XII.

XIII.

Aliena ab
Scoti mente
& falso
sensus.

X.
Ens esse ge-
nus, & mo-
dum entis
veram diffe-
rentiam in-
ferunt ex
Scoti opinio-
ne

Responso
Scoti ad illa-
rum incon-
ueniens re-
solvitur.

completum essentium genus commune ad decem prædicamenta, et habet differentias reales extra sui rationem, & alia alia requisita ad rationem generis, ut patet explicando rationem supra factam.

XIV.

Secunda ratio est, quia ens communissimè sumptum, ut transcendens, & obiectum Metaphysicæ, vel intellectus, abstrahit à completo & incompleto, in hæc omnia, ut ex modo significandi patet, habent per additionem ad ens in quantum ens ordine ad præcisionem vel expressionem non est conceptum. Et saltem dubium non est, an possit ens in hac generalitate significari & concipi, ut paulo antea dicebam: sic autem nunc nos loquimur de ente, quia ut sic est obiectum Metaphysicæ: ergo huiusmodi ens intrinsecè includitur in differentis & modis intrinsecis. Quod si fortasse auctores prædictæ sententiæ dicant, se non loqui de huiusmodi ente, sed de ente còpleto, in primis non loquitur ad rem, de qua nunc agimus. Deinde non effugiunt difficultatem, quæ in tota hac sententia præcipuè declarari intenditur, scilicet, quomodo ens ad inferiora descendat: nam, licet dicant, ens completum contrahi ad substantiam per quendam modum, qui necesse est ens completum nec omnino nihil, sed incompletum ens, restat illis explicandum, quomodo & per quid ens communissimum determinetur ad esse entis completi vel incompleti. Nam de eo, quod addit ens completum supra ens, inquiram, an includat ens communissimè sumptum: nam, si non includit, erit nihil, & procedent omnia argumenta facta, si autem includit: ergo differentia seu modus contrahens vel diuidens, includit ipsummet diuisum. Vnde de illo modo restabit inquirendum, per quid distinguatur ab ipso ente in communi quod in se includit, & per quid differat ab aliis entibus, & ita incidet hæc explicatio in difficultates, quas Scotus vitare intendit.

XV.

Tertia ratio & maximè propria est, quia ille conceptus entis completi còmunis decem prædicamentis, prout in rectis lineis constituuntur, & non aliis rebus, est impossibilis, quia perfectiora entia sunt incompletæ substantiæ, quæ non ponuntur directè in prædicamento substantiæ, quam accidentia, quæ ponuntur directè in prædicamento accidentis. Quod patet, siue consideremus physice substantias incompletas, siue Metaphysicè, nam materia prima perfectior est, magisque habet de entitate, quam quantitas, & forma substantialis magis, quam qualitas. Similiter rationalitas, prout est differentia substantialis, perfectius quid est, quam quodlibet accidens: ergo ens prout est commune ad substantiam, & accidentia, multo magis commune est ad substantias incompletas, & consequenter ad omne id, quod quacumque ratione entitatem includit: nam hæc sola convenientia considerari potest inter substantiam & accidens. Vnde conceptus ille entis completi, si sit conceptus entis, quod sit per se unum, tantum esse potest conceptus substantiæ.

Questionis resolutio.

XVI.

Dicendum est ergo, ens, in quantum ens, intrinsecè includi in omni ente, & in omni conceptu positivæ differentiæ, aut modi entis realis. Ita docet D. Thom. 1. cont. Gent. 25. & quæst. 31. de verit. art. 1. & indicat quodlib. 2. art. 3. & 1. part. quæst. 3. artic. 4. quæst. 4. art. 3. ad 1. quæst. 5. art. 1. & docent Thomistæ, Caiet. de ente & essentia cap. 1. Soncin. 5. Metaphys. quæst. 14. Soto in Antepred. c. 4. Idem tenet Fonssec. c. 4. Metaph. q. 4. c. 2. q. 3. & sumitur ex Arist. 3. Metaphys. tex. 10. quæ supra citavi. Et suppositis iis, quæ còtra Scotum dicta sunt, sufficienter probatur inductione, qui, si loquamur physice de reb. ratio entis includitur in omnib. substantiis, & in omnib. partibus

earum, & in omnibus accidentibus, & in omnibus modis positivis realibus: nam omnia hæc habent aliquo modo essentiam veram, id est, non fictam, nec imaginariam, sed realem, aptam ad existendum extra nihil. Si autem Metaphysicè res considerentur, ens includitur in omnibus generibus, & speciebus, & indiuiduis absque controuersia, & ostensum à nobis est includi etiam in differentis, & in modis positivis intrinsecis, sed præter hæc nihil est in rebus.

Dices passionem entis esse præter hæc omnia, de quibus nihil dictum est. Respondetur: De his passionibus in controuersia positum est, an formaliter dicant aliquid positivum ex natura rei distinctum ab ente, vel solum negatiuum, aut ens rationis. Si hoc ergo posterius verum est, consequenter dicendum est, passionem illas formaliter non includere ens, neque hoc esse contra conclusionem, quia illæ passionem formaliter non dicunt differentias, aut modos reales determinantes, aut efficietes ens. Si autem prior sententia vera est, consequenter asserendum est, has passiones in formali conceptu suo includere ens propter easdem rationes supra adductas, & contineri has passiones sub enumeratione facta, quia dicunt modos reales entis illi adæquatos seu conuertibiles cum ipso: quæ autem harum opinionum verior sit, sequente disputatione tractabitur. Ratio autem aprior conclusionis iam etiam tacta est, & sumitur ex ratione entis supra explicata, quæ est habere essentiam realem, in quo non includitur, quod illa essentia sit perfecta, vel imperfecta, integra, vel partialis, sed solum quod realis sit: hoc autem necesse est includi in omnibus rebus, & modis, seu differentis realibus. A posteriori autem generalis etià ratio est, quia in his omnib. reperitur semper aliquis effectus, seu quasi effectus realis, quod non potest intelligi sine inclusione alicuius entitatis: nam constituunt, complent, aut integrant, ac distinguunt ens reale, ad id ut etiam ille modus, quo nostro more intelligendi determinatur ens in communi ad Deum seu ens increatum, concipiatur tanquam constituens tale ens: vnde non potest concipi nisi sub ratione alicuius entitatis. Item huiusmodi differentia, vel modi solent esse radices proprietatum, vel actionum realium: ergo.

XVII.
Obiectioni
respondetur.

Ad primum Scoti fundamentum respondetur, vnam differentiam quantumvis ultimam posse esse diuersam ab alia, etiam si cum illa in còmuni entis ratione conueniat, sicut de primis generib. generalissimis omnes docent, quæ propterea non propriè differre, sed primò diuersa esse dicuntur, quia alias non essent suprema genera, sed sub alio superiori contenta, præsertim posita vniuocatione entis, quam Scotus ponit: quo modo autem hoc intelligendum sit, in sequente sectione declarabitur. Ad secundum respondetur in primo non esse necessariam illam proportionem inter compositionem physicam, & Metaphysicam, alioqui, sicut de omni forma verum est nihil includere materiam, & de materia, nullam includere formam, ita de omni genere seu conceptu determinabili verificandum esset, quod nullam includat differentiam, & è còtrario de omni differentia, quod non includat ens quod est primum determinabile. Secundo dicitur, illam proportionem seruari posse inter compositionem Metaphysicam, & Physicam, quamdiu in eis sistitur, & tenet in hoc, quod nec genus differentia, nec differentia genus includit, sicut nec materia formam, nec forma materiam: si autem resoluendo Metaphysicam compositionem peruenitur ad simplices conceptus non còpositos ex genere & differentia, iam in illis respectu prædicatorum superiorum transcendentium, non oportet seruari prædictam proportionem, quia in eis iam non reperitur ille determinationis modus, sed alius iam explicandus.

XVIII.

SECTIO VI.

Quomodo ens in quantum ens ad inferiora contrahatur seu determinetur.

I.
Difficultas
quaestum.

Ecce est potissima difficultas, ob quam Scotus, Caietanus & alij in sententias extreme oppositas declinarunt. Alij negando conceptum entis præcisum, & abstractum, ut nulla sit necessaria eius contractio, vel determinatio, quia hæc nullo convenienti modo intelligi potest: quia nec fieri potest per non ens, ut ostensum est sectione præced. neque etiam per aliquod ens, aliqui in illo ente supponitur iam facta determinatio, & proceditur in infinitum. Sed hæc sententia, si intelligatur de abstractione secundum rem seu fundata in distinctione aliqua ex natura rei, vera est, & quoad hoc satisfacta, si vero intelligatur de abstractione secundum rationem tantum, non est vera, ut ostendimus, & ideo etiam secundum rationem explicare oportet, quomodo hæc contractio seu determinatio fiat. Alij ergo ita præsciunt, & abstrahunt conceptum entis, ut contrahi & determinari existimant per aliquid quod intrinsece non sit ens, quomodo philosophatur Scotus, qui non solum secundum rationem, sed etiam ex natura rei huiusmodi præcisionem excogitavit, tamē in duobus deceptus est, ut probavi: primò ponendo talem modum abstractionis, & præcisionis realis, secundò supposita illa fingendo modos, seu differentias positiviæ reales, quæ entia non sint.

II.

Aliter verò fauet huic parti Soncin. 4. Metaphys. quæst. 1. ad 2. & quæ. 19. ad 7. & lib. 5. quæst. 14. dum ait modo constituentem substantiam & consequenter determinantem ens ad illam esse tantum negationem, vel ens rationis. Vnde (inquit) licet ens includatur quidditati in substantia, non tamen in eo per quod contrahitur ad conceptum substantiæ, quia id solum est quædam negatio, quam circumscribimus hac voce *per se*. Sed non video quid Soncinatem in eam sententiam induxerit, cum ipse non ponat conceptum obiectivum entis præcisum ab hoc disuncto, substantiam vel accidens, quia, si ab his non abstrahit, nullo modo contrahere indiget, sed sola ablatione alterius membri alterum determinatum relinquatur, id autem quod relinquatur, non potest intrinsece constitui per solam ablationem alterius membri, sed per id quod intrinsece est. Quia enim ratione intelligi potest substantia, constitui in ratione substantiæ, quæ perfectissima est per solam negationem, aut per ens rationis? Vnde omnia ferè argumenta, quibus contra Scotum probavimus, modū entis includere ens, procedunt contra hanc sententiam, scilicet, quia substantia non hinc ex substantiis coalescere, vel constitui potest. Item quia alias etiam modus quo determinatur ens ad ens increatum, esset negatio. Præterea conceptus substantiæ de formali esset privativus, aut per rationē confictus, & non realis: quia id per quod formaliter constituitur, dicitur esse negativum seu ens rationis. Denique alias etiam accidens per negationem à fortiori constitueretur, cum sit minus perfectum, quam substantia, erit ergo quidam circulus, quia substantia constitueretur per negationem inherentiæ, accides verò per negationem perfectitatis quæ vix est intelligibile. Quocirca, quamvis hæc simplicia interdū à nobis per negationes explicentur, tamen mens recte concipit res ipsas reales non constitui negationibus. sic differentia bruti per irrationale explicamus, quod non propterea concipimus negatione constitui: similiter infinitatem Dei, negatione declaramus, quam in summa quadam, & positiva perfectione consistere recte concipimus: sic ergo, quamvis substantiam per se esse interdum explicemus per negationem inherendi in alio: tamen mente concipimus non per eam

Franc. Suar. Metaph. Tom. I.

negationem formaliter constitui, sed per positivam perfectionem, qua intelligitur formalem vim habere ut sit per se absque subiecto, cui inhæreat: sicut & contrario in accidente intelligimus esse talem positivam naturam, quæ postulat adhesionem ad aliud, ut esse possit.

Tertia ergo sententia admittit contractionem seu determinationem entis ad inferiora per modos positivos, & reales: hæc autem determinatio dupliciter explicari potest. Primò, ut sic per modum compositionis ex ente & modo aliquo, ex quibus tanquam ex partibus Metaphysicis conceptus substantiæ, verbigratia, componitur, & in eisdem est resolvable: quæ compositio non est ex genere & differentia solum, quia ens includitur in ipso modo: in his enim compositionibus quæ tantum sunt per rationem non reputatur inconueniens, quod determinabile, quando transcendens est, includatur in conceptu determinantis. Et hac ratione aiunt conceptum substantiæ & aliorum supremorum generum, vel differentiarum vocari simpliciter simplices, non quia non sunt resolvable in duos conceptus: hoc enim est proprium solius entis, sed quia non sunt resolvable in duos conceptus mutuo præcidentes, quia unus necessario debet in alio includi, scilicet ens in modo, quamvis & conuerso modus in ente actualiter non includatur.

Quod si obijciat, quia repugnat fieri talem resolutionem in duos conceptus, & alterum in altero includi, nam si in conceptu modi *per se* includitur, ens & ipsum *per se*: ergo in eo includitur totum id, quod in conceptu substantiæ: ergo nulla facta est resolutio: Responderi potest: includi quidem ens in modo per se, aliter verò quàm in substantia, nam in substantia includitur ut in completo & perfecto ente: in modo verò solum ut in completo. Item substantia includit modum *per se* ut partem Metaphysicam formaliter constituentem ipsam, atque illa est totum constitutum ex ente & modo: modus autem *per se* includit seipsum, seu potius est ipsemet, non ut pars sui, sed ut id quo constituitur substantia, & hac ratione vera sit resolutio substantiæ in ens, & per se: neque idem omnino includitur in modo, quod concipiebatur in substantia.

Quod si ulterius virgetur difficultas supra tacta, de contractione seu determinatione entis ad ipsum modum *per se* per quid fiat, aut quomodo non procedatur in infinitum: Duplex est modus respondendi. Prior est determinari ens ad *per se* per alium modum, ita ut modus per se resolvable sit in duos conceptus, scilicet in conceptum entis, & alterius modi innominati, ratione tamen distincti ab ipso per se minusque perfecti: nam eadem ratio, quæ probat substantiam ipsam esse sic resolvablem, probare etiā videtur de modo per se: nam in eo est ratio entis modificata, & aliter, quàm in substantia, & aliter etiam quàm in modo accidentis: ergo potest ibi ratione distingui ratio entis, quæ modificatur, & ratio illam modificans ratione distincta ab illa, quæ modificatur ab substantia, ut modificatio ipsa diuersa rationis sit. Iuxta hanc verò sententiam consequenter dicendum est, illum etiā alium modum esse resolvablem in alios similes duos conceptus, & consequenter ita posse in infinitum procedi, quia non est maior ratio sistendi in uno, quàm in alio. Hoc autem esset magnum inconueniens, si ponerentur isti conceptus ex natura rei distincti, quia oporteret fingere in substantia infinitos modos ex natura rei distinctos, & in perfectione inæquales, habentes terminum ex parte modi perfectissimi & proximè constitutivi ipsius substantiæ, non vero ex alio extremo: ita ut omnes illi modi simul ibi sint: & tamen in eis nullum sit assignare infinitum in perfectione: hæc enim & similia reuera sunt absurda. At verò asseratur solum esse inter hæc distinctionem rationis, & omnē hanc resolutionem & compositionem esse per præcisionem,

III.

Substantia
& accidens
per positivam
perfectionem
constitutum
est.

IV.

Aliqui quæ
licet ens de
terminari
existimant.

V.

nem, & denominationem intellectus, non videtur magnum inconueniens totum hoc admittere: nam intellectus potest infinitis modis res inter se cōferre aut præcindere, & abstrahere: sicut potest etiā inter duas species in infinita genera, vel infinitū præcindere & abstrahere, quatenus inter duas species possunt aliæ intermedie in infinitum multiplicari. Sed nihilominus hæc responsio non est probanda, etiam in hac sententia: quia mēs statim abhorret processum in infinitum, quia alias nullus esset modus aut terminus resolutionis ad rem distinctē concipiendam, nec posset mēs inchoare, vel efficere huiusmodi abstractionem & determinationem, nisi sistendo semper in conceptu ulterius resoluibili in duos alios cōceptus, & incipiendo ab alio simili. Vnde authores omnes conati sunt hunc processum vitare; & videtur sane repugnare Aristot. 2. Metaph. cap. 2. text. 10. & 11. ubi negat posse procedi in infinitum in prædicatis quidditativis: oppositum enim apertē sequitur ex prædicto processu: & statim addemus alias rationes, quæ communes sunt, etiam contra hanc responsionem.

VI. Secunda ergo responsio esse potest, modum *per se* non esse ulterius resoluibilem in duos conceptus, sed seipso distingui à quolibet alio completo, vel incompleto ente: nam cum procedimus resoluendo quod constituitur, in id quo constituitur, sistendum est in eo quo, ne procedamus in infinitum. Nam quod est ratio constituendi, seu distinguendi aliud, hoc ipso est per se distinctum à quolibet alio: sic enim in reb. physicis forma est, quæ distinguit vnum compositū ab alio, ipsa vero per se est distincta: & in vniuersum actus est qui distinguit, ipse verò actus per se est distinctus. Sic ergo modus *per se* (& idem est de cæteris) contrahit ens ad substantiam, quam constituit, & distinguit ab aliis, simulq; se ipsum ab aliis etiam se parat, & per se determinat ens ad seipsum: & sic cessat processus in infinitum. Hæc responsio est probabilis, tamen non est satis consequenter dicta, nec rem satis declarat, vt ex dicendis in consequente sententia patebit.

Explicatur vera sententia.

VII. Qvarta igitur opinio, & quæ mihi probatur, est, hanc contractionem seu determinationem conceptus obiectiui entis ad inferiora non esse intelligendam per modum compositionis, sed solum per modum expressioris conceptionis alicuius entis contenti sub ente; ita vt vterque conceptus, tam entis, quam substantiæ, v.g. simplex sit, & irresolubilis in duos conceptus, solumque differant, quia vnus est magis determinatus, quam alius. Quod in ordine ad conceptus formales recte explicatur: differunt enim solum, quia per vnum expressius cōcipitur res, prout est in se, quam per alium, quo solum confuse concipitur, & præcisè secundū aliquam convenientiam cum aliis rebus: hoc autem totum fieri potest, sine propria compositione per solam cognitionem confusam, vel distinctam, præcisam, vel determinatam: Sic igitur his conceptib. formalibus intelliguntur correspondere duo obiectiui simplices, & irresolubiles in plures conceptus, quorum vnus dicitur superior, vel abstractior alio, solum quia respondet confusiori conceptui formali, per quem non concipitur res secundum determinatum modum, quo est in se: sed confuse, & præcisè. Potest etiam intelligi ille cōceptus superior includi in inferiori sine propria compositione inferioris: quia totum id, quod confuse concipitur in illo conceptu præciso, reperitur in alio obiecto expressius concepto, & in toto illo, quacumq; ratione consideretur. Ac denique intelligitur determinatio superioris ad inferius, & additio inferioris ad superius, nō quāsi per additionem partem ad partem, sed per solam maiorem determinati-

tionem, vel expressionem, aut cōfusionem eiusdem rei in ordine ad diuersos conceptus mentis.

Talem modum explicandi hanc rem indicauit D. Thom. quæst. 1. de verit. art. 1. dicens; Quod primo intellectus concipit, quasi notissimum, & in quo omnes conceptiones resoluit, est ens: vnde oportet quod omnes alie conceptiones intellectus accipiantur ex additione ad ens: sed ens nihil potest addi quasi extranea natura per modum, quo dicitur: entia adduntur generi, quia qualibet natura essentialiter est ens: sed secundum hoc aliqua dicuntur addere supra ens, in quantum exprimitur ipse modum, qui nomine ipsius entis non exprimitur: & infra, Substantia non addit supra ens aliquam differentiam, ed nominis substantiæ exprimitur specialis modus essendi. Idem significat quæst. 21. de verit. art. 1. Eundem idē dicendi modum significauit Scot. 1. dist. 8. quæst. 3. differt tamen in ratione explicandi: vt ex dictis facile constat.

Præterea, hunc modum abstractionis & determinationis intellectus esse possibilem, probatur exemplis: nam cum diuidimus quantitatem in bicubitam, tricubitam, &c. non potest intelligi, quod conceptus bicubitæ quantitatis resoluitur in conceptu quantitatis & bicubiti, quia impossibile est concipere bicubitum non concepta quantitate, signum ergo est, illos duos conceptus solum distinguī sicut expressum & confusum. Idem serē est in conceptu caloris & caloris vt octo: cuius signum etiam est, quod conceptus communis caloris non solum includitur in toto calore vt octo, sed etiam in singulis gradibus eius: cum ergo dicitur calor vt octo, non additur modus distinctus faciens compositionem cum calore vt sic, sed exprimitur & concipitur calor, prout est in re. In præsentē etiam hoc est manifestum in determinatione entis ad ens infinitum, neque enim concipi potest infinitas, tanquam aliquis modus additus enti, vel tanquam aliquid minus ipso ente infinito: solum ergo est ibi expressior, magisque determinatus conceptus cuiusdam simplicissimi entis: & hac ratione ens ipsum non est simplicius Deo, quāuis in modo quo concipitur, sit abstractius. Ita ergo recte intelligi potest in conceptu substantiæ & accidentis.

Si autē hic modus possibilis est; quod in præsentē sufficiat, & ita fieri censendum sit, facile suaderi potest. Primò, quia hoc modo expeditur facile difficultas sæpe inculcata in superioribus: & explicatur, quomodo ens possit dicere conceptum præcisum secundum rationem, & nihilominus determinari ad inferiora, & intinē includi in omnibus illis absque processu in infinitum, & absque propria compositione. Secundò, quia hoc modo saluatur optimè, quomodo suprema genera dicant conceptus simpliciter simplices: & nihilominus possit ab eis abstracti conceptus entis per solam præcisionem intellectus, quæ non consistat quasi in separationē vnus ab alio, scilicet, formalis à materiali, vel materialis à formali, vt fit in abstractione generis à differentiis: sed quæ consistat in cognitione aliquo modo confusa, qua consideratur obiectum, non distinctè & determinatè prout est in re, sed secundum aliquam similitudinem, vel conuenientiam, quam cum aliis habet; quæ conuenientia in ordine ad conceptum entis est in rebus secundum totas entitates, & modos reales earum & idē confusio, seu præcisio talis cōceptus non est per separationem præcisiam vnus gradus ab alio, sed solum per cognitionem præcisiam conceptus confusi à distincto & determinato. Vnde potest tertio hoc ostensū probari, quia conceptus entis non est præcisus secundum rem, sed secundum rationem, vt probatum est; præcisio autem secundum rationem potest contingere illis duobus modis, vt ostensum est, & nō facile poterit alius fingi, vel excogitari. Rursus præcisio quasi formalis per exclusionem vnus gradus ab alio non habet locū in ente propter illimitationem suam, & transcendenti-

VIII.

IX.
Ad hunc contrahendum ens assignatus possibilis esse probatur.

X.

Ad omnes difficultates enodandas talis modus optimus.

nam: & quia continentia in qua fundatur eius conceptus, aequè est in tota entitate secundum se totam: ergo solum potest in ente habere locum altera prædictio per confusionem conceptus: ergo etiam è contrario modificatio, seu determinatio ad inferiora genera solum esse potest per simplicem conceptum magis expressum, & determinatum, quia contractio debet proportionatè respondere abstractioni, & expressio seu determinatio præcisioni.

XI. Tandem contra hanc sententiam sic explicatam non occurrit difficultas alicuius momenti: nihil enim se offert, quo ostendi possit hunc modum abstractionis & contractionis secundum rationem repugnare, aut non sufficere ad omnia, quæ de ente & eius inferioribus dici solent, aut concipi, & ad omnem experientiam, quæ ex modo concipiendi nostro sumatur, vel percipi possit. Solum video posse obiici Philosophi testimonium, lib. 3. Metaph. tex. 3. dicentis, non posse commune prædicatum contrahi per differentiam, quæ per se includat ipsum commune prædicatum. Sed ut omitam testimonia, quæ ex illo libro sumuntur non esse firmæ autoritatis, quia Arist. nihil in illo libro docet asserendo, sed arguendo, & dubitando: tamen falso citatur, quia non loquitur de quolibet communi prædicato, sed de genere, de quo est alia ratio, ens autem non est genus, imò hoc ipsum vult ibi Aristoteles concludere. Vnde & aliqui id extendunt ad omne prædicatum commune, vel vniuocum, gratis dictum est, & præter mentem Philosophi. De qua re iterum infra redibit sermo, tractando de vniuersalibus, & de analogia, vel communitate entis, & accidentis.

XII. Hinc sequitur conceptum substantiæ, & conceptum perfectiatis, seu modi per se obiectiue non distinguuntur, sed tantum ex modo concipiendi, ut quod, vel ut quo: sicut Deus, & Deitas: quia in re propriè non est quo, & quod, sed tantum quod: mens autem, quia non potest explicare simplicia, nisi ad modum compositorum, utitur illis concipiendi modis. Et idèd suprà dicebam, rectè quidem dici vnum ex his modis distinguui ab alio se ipso: tamen, consequenter loquendo, idem esse dicendum de ipsis generibus, quæ apprehenduntur ut constituta per tales modos: quia reuera ibi nulla est constitutio per modum compositionis, sed per simplicem, & adæquatam identitatem (sicut dicunt Theologi de relatione & persona diuina) quia quidquid vnum includit, includit aliud. Neque est vlla ratio ob quam modus per se, magis se ipso distinguatur ab alio modo, quam substantia: cum

Quæstione proxime etiam sit sub ente, & intime ac totaliter includat illud. Atque hac ratione optime dicuntur supra præma genera primo diuersa, non quia in nullo communi conceptu confuso conueniant, sed quia non habent determinatas differentias, quæ sint extra rationem illius communis seu entis, sed se ipsis habent diuersitatem in propriis ac determinatis naturis, quauis etiam habeant imperfectam similitudinem in ratione entis: hæc enim duo non repugnant, ut in superioribus declaratum est.

DISPUTATIO III.

in tres sectiones distributa.

De passionibus entis in communi, & principiis eius.

I. Explicata formali ratione obiecti adæquati huius scientiæ, antequam ad particularia obiecta descendamus per varias entis diuisiones, oportet de passionibus illi adæquatis, & quæ cum illo conuertuntur, disputare: quoniam proprium munus scientiæ est passionem de suo subiecto

Franc. Suar. Metaph. Tom. II.

demonstrare. Hic ergo de his passionibus in communi, postea de singulis in speciali dicemus: quia verò scientia utitur aliquibus principiis ad suas passiones, demonstrandas, hic etiam breuiter declarabimus, quibus principiis uti possit, aut debeat hæc doctrina. Agimus autem hic de principiis cognoscendi, quæ solent principia complexa vocari: nam de principiis seu causis realibus inferius dicemus.

SECTIO I.

Vtrum ens in quantum ens habeat aliquas passiones, & quales illa sint.

Ratio dubitandi est, quia, ut aliqua sit vera, & realis proprietas alterius, quatuor condiciones ut minimum requirit. Prima est, ut ipsa proprietas sit aliquæ res, nam si sit nihil, quomodo esse poterit realis proprietas? Secunda, ut distingatur aliquo modo ex natura rei ab illo, cuius est proprietas: nam si sit omnino idem cum illo, potius erit essentia, vel de essentia eius, quam proprietas. Tertia, ut adæquatè illi conueniat, seu cum illo conuertatur: agimus enim de proprietate, quæ per se secundo alicui conuenit: nam hæc sola est, quæ sub scientiam cadit, & demonstrari potest. Quarta denique est, ut subiectum, seu id cuius est proprietas, non sit de intrinseca ratione & essentia talis proprietatis, quia, ut Aristoteles dicit libro 7. Metaphysicæ capit. 5. text. 18. & 1. Poster. capit. 18. tex. 35. subiectum non cadit intrinsecè & essentialiter, sed solum ut additum in definitione passionis: alioqui mutuo ita se haberent, quod passio conueniret subiecto per se secundo, subiectum autem passioni per se primo: quæ videtur aperta repugnantia. Sed fieri non potest, ut respectu entis sit aliqua proprietas, quæ hæc omnes condiciones habeat: nam, si proprietas realis est, intrinsecè & essentialiter est ens reale: quia neque omnino non ens, neque solum ens rationis esse potest: quia (ut dicebam) quod nihil est, vel solum per rationem fingitur, non potest esse realis passio entis realis: debet ergo esse aliquid reale: ergo est ens reale quidditatiue & essentialiter: nam, ut suprà contra Scotum probatum est, nihil potest esse reale, quod intrinsecè & essentialiter ens reale non sit. Repugnat ergo esse proprietatem realem entis realis ut sic: quia si est proprietas realis: ergo ens est de essentia eius: si autem ipsa est proprietas entis, ens non potest esse de essentia eius, quia, ut dicebamus, subiectum non potest esse de essentia passionis. Rursus id quod est essentialiter ens, non potest ex natura rei distinguui ab ente: ut suprà generaliter probatum est: ergo nec potest esse passio entis. Item, quod est essentialiter ens & non est ipsum ens in communi, est inferius ad ens: ergo non conuertitur cum ente: ergo non potest esse proprietas entis. Tandem, quod est essentialiter ens, debet habere omnes proprietates entis, si quæ illa sunt: ergo non potest illud ipsum esse proprietas entis: alioqui, esset proprietas sui ipsius, quod plane repugnat: vel certè includeret aliam proprietatem sibi similem, & à se distinctam: & idem rursus de illa dici posset: & sic procederetur in infinitum.

Varia sententia referuntur.

II. In hac re tres inuenio dicendi modos. Primus est, ens habere reales & positius proprietates ex natura rei ab ipso distinctas, quæ tamen in se intrinsecè & essentialiter entia non sunt. Sumitur ex Scoto locis suprà citatis in 1. dist. 3. quæstio. 3. & dist. 8. quæst. 2. & in dist. 3. quæst. 3. & 6. Fundamenta eius quoad duas vltimas parres tacta sunt in ratione dubitandi. Prima verò pars probari breuiter potest,

F 3

primo